

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

1 EYLÜL 1965

Sayı : 274

100 Kuruş

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BİBER
Koleksiyon

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

SEÇİMLER YAKLAŞIRKEN PARTİLER

KOALİSYON

KARMA EKONOMİ

TRAFİK

POLİS

VERGİLER

KANUNLAR

MERKEZ BANKASI

EMPERYALİZM

AFYON ŞERBETİ

ELEŞTİRİ

SENDİKA HÜRRİYETİ - SİYASET

TÜRK - İŞ

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

Geçen onbeş gün içerisinde basının ele aldığı konular çok değişik ve fazla olmuştur. Vergilerin açıklanması, Türk - İş Konfederasyonunun aranması, Ürgüplü'nün Sovyet Rusya Seyahati, M.P. nin koalisyon içindeki tutumu, partilerin tartışmaları ve önseçimlerle, adaylar konusu ele alınarak yorumlanmıştır. Biz bu sayımızda parti ileri gelenlerinin tartışması, İnönü'nün «Ortanın solundayız» sözünün akislerini ve kısaca adayların seçilmesi konularındaki yorumları aktaracağız :

SEÇİMLER YAKLAŞIRKEN :

18 Ağustos tarihli MİLLİYET'te Abdi İpekçi, «Adalet Partisine adaylık için başvuruların kimlikleri» nin türlü yorumlara yol açtığı, aday taliplerinde diğer partilerden fazla olması, A.P. için bir zaaf yaratma tehlikesi taşıdığı düşüncesi ile, Genel Merkezin teşkilata gönderdiği genelge üzerinde durmakta ve «Parti içindeki mücadele seçimler arifesinde AP için korkulacak bir faktördür. Ancak AP'nin rakiplerinin ümitlerini bu faktöre bağlayıp Adalet Partisine iyimser bir temenni olacaktır. Önseçimlerin körüklüyeceği hizipçiliğin sonuçları mübalâğa ile hesaplammamalıdır. Fanatik bir CHP. düşmanlığı besleyen AP. ileri 10 Ekim günü, birbirlerine ne kadar kirgin olurlarsa olsunlar, sandık başlarında birleşebilirler.» demektedir. Diğer bir sütunda Bülent Ecevit, tatil dolayısıyla gezdiği yerlerde AP. Teşkilatının adeta bir buhran geçirdiğini, bazı eski DP. ileri gelenlerinin akrabalarının adaylıklarının fazla ümit ve derlenip toparlanma getirmediklerini, Yüksel Menderes'in Aydın'dan aday olmasının pek olumlu karşılanmadığını ifade ederek, «1965 Türkiye'sinin uyanan, kendi yararının nerede olduğunu veya olmadığını anlayan halkı, artık bir daha ne «kır at» efsaneleriyle, ne şehzade (Y. Menderes Aydın ilçelerinde bir şehzade gibi dolatılmaktaymış.) masallarıyla uyutabilecekler. Aydın AP. örgütü, bu gerçeği kavrayıp da bir şey yapamamanın çaresizliği içindedir.» diyor.

ULUS'ta Faik Suad, halkı uyutmak ve aldatmak konusundaki tutumlarına değinerek, «İçinde bulunduğumuz hengame nin adı «seçim mücadelesi» dir... Fakat anlamı çok daha derindir : Halkın sırtına binmeyi halkın sırtından geçinmeyi kendilerine meslek edinmiş yalanla dolanla halkı uyutup oy sızdırmayı siyaset üç - kâğıtçılığı haline getirmiş sömürücü takımıyla kara aydın takımıyla... Halkın önünde giden, halkı ezdirmek istemiyen halka kurtuluş yolunu uygarlık yolunu gösteren ülkücü aydınlar halkı ve memleketi aydınlar takımı... Mücadeleyi birinci kazanırsa halkın oylarını bir kez daha dolandırıp başa geçerse Türkiye uzun bir gecenin zifiri karanlığına gömülecektir. Mücadeleyi ikinciler kazanırlarsa halk «oyu namusudur» diyebilirlerse, halktan yana olanları halkın yararına çalışanları ve gerçek halkçıları tanıyıp seçebilirse Türkiye aydınlık sabaha çıkacak, güven ve huzur içinde Batılı insanın hayat düzenine doğru hızla fırtınacaktı... Mutlu geleceğin umutlu yol kavşağındayız...» diye yazmaktadır.

20 Ağustos tarihli MİLLİYET'te Bülent Ecevit, partilerin afişlere aldığı sloganlar ve bunların seçilmesi üzerinde durarak, özellikle, AP. nin slogan olarak aldığı sözleri eleştirmekte, gerçeklerle ilgisini araştırmakta ve «Sloganlarla iş bitmez... Yurttaşlar, bu gibi sloganları ortaya atan partilere - yalnız AP'ye değil, bütün partilere - bu sloganlarda söylenenlerin niçin söylendiğini, ne anlama geldiğini, bu sloganlarla verilen sözlerin nasıl yerine getireceğini sormalıdır. Ancak yurttaşlar bunu yaptıkları oranda, partiler, yaydıkları sloganların, verdikleri sözlerin ağırlığını ve sorumluluğunu omuzlarında duyabilirler.» diyor.

KİM Dergisinde Orhan Birgit, vatandaşın artık herkesçe belli olan reformları istediğini, bu konuda uyandırdığını, A.P. nin bu reformlara karşı tutumuna rağmen bu seçimi kazansa bile ayakta duramayacağını ifade ederek, «Müteahhit avanslarını yüzde yirmi beşe çıkartmak, tütün aracısını korumak, kota hi-mayeciliği yapmak, bir seçimde harcanacak bol para sağlatabilmenin yoludur ama hızla uyanmakta olan halkı inandırmanın tek yolu halkçı olmaktır. Halkçı olmak halkçıyı diyebil-mek ise İnönü'nün dediği gibi «Ortanın solu» na kaymaktan başka bir şey değildir. Müteahhit avanslarını arttırmak tütün aracısını ve kota tanzimcisi korumak halkçılıkla taban tabana zıttır. Halktan yana olanlar ergeç bir cephede birleşecekler ve halkın uyanmasındaki hızı arttıracaklardır. İşte o zaman Türkiye AP. diye bir parti ancak İngilterenin liberalleri gibi müzelik bir parlamanto göstermeliği haline gelecektir.» diyor.

22 Ağustos tarihli CUMHURİYET'te İhan Selçuk, batılılaşmayı ele almakta, politikacıların batılılaşmamızdaki etkilerini incelemekte ve «Kelle hesabına göre en büyük partinin gazetelerle ilân edilen adaylarına bakıyorum. Çoğu yüksek öğrenimli Avukat, doktor, mühendis, iş adamı, profesör... Bunlar ileride halk geri. Bunlar petroleri Batılıya peşkes çekecekler de halkımız ilerliyecek. Bunlar Toprak Reformuna karşı duracaklar da halk kalkınacak. Memlekette okuyanlar, okumak imkânını bulanlar, çoğunlukla zengin ağa, iş adamı, eşraf çocukları... Batı sömürgeciliğinin etkisinde bir eğitimle diploma aldıktan sonrada görevleri halkın fukarahlığını sürdürme düzenini muhafazaya çalışmak.. Bunun içinde adları «muhafazakâr». Millet olmak bilinci, milleti topyekûn düşünmekle başlar. Bir vakitler saray mil-

letten ne kadar uzakta idiyse, bugünde çoğu apartımanlar ve köşkler milletten o kadar kopmuştur.» demektedir.

23 Ağustos tarihli DÜNYA'da FATAY imzalı yazıda, «Eski sistemde «müntahi-bi sani» denen bir kaç yüz kişi seçer, onlara milletvekillerini seçtirdik. Antidemokratik diye kaldırdık. Bu defa da partiden bir avuç delegeenin, kendi aralarında türlü liste oyunları ile seçtiği adayları seçmek yahut oy vermemek zorundayız. Sanki fert değilde, partimi seçiyoruz?», «Eğer ilerinizi kollarınız bağlıdır. Karma liste yapamazsınız.» «Seçim sistemini gözden geçirmek lazım. Yırtıp sepete atarak yenisini yapmak lazım. Millet temsilcisi arama tarama sorumluluğunu ya doğruca partiye ver, yahut doğrudan doğruya halka verelim. Bugünkü seçmenlerden ne parti sorumlu, ne de halk!» denilmektedir.

24 Ağustos tarihli VATAN'da Mehmed Kemal, «AP. adaylık listelerini incelemek fırsatını buluyormusunuz?» diye sorarak, «Eğer buluyorsanız, Türkiye'de 27 Mayıs'tan sonra değişen nedir, diye soracaksınız? Çünkü AP. aday listelerinin DP. ileri gelenlerinin yakınları doldurmaktadır» diyerek, AP. ye aday olanları incelemekte ve İnönü'nün «İkinci Demirkırat da birinci Demirkırat'ın» aynı olduğu sözünün yerinde olduğunu söylüyor.

YENİ İSTANBUL'da «Kır At ve usta binici» adlı yazısında Muhittin Güven, «Türk Milletinin varlığını, tarihini derinliğinden bugüne, bugünden yarına ebedi olarak intikal edecek Öz Medeniyetimizi, İnançımızı, Milli Şuurumuzu, İmanımızı, Yeniliğe olan iştiağımızı, fakat ecdadına, toprağına, kendi öz benliğine olan bağlılığını, ilerlemede sahip olduğu sonsuz dinamizmi, üstün vasıfları ile insanlarını kucaklayan asil, vakur, alince, disiplini saygılı, baskıya haksızlığa boyun eğmeyen, hally-le bizi temsil eden KIR AT. kendisine milletin REFAH ve SAADETI için hizmette istikamet verecek, ona hız kazandıracak asil sahibini USTA BİNİCİSİNİ bekliyor. Delegeeler, o USTA BİNİCİ'yi, ön seçimde en iyi kadroyu seçerek siz bulacaksınız. Tanrı rehberiniz olsun.» diye yazmaktadır.

SON HAVADİS'te Orhan Seyfi Orhon, son günlerde CHP. ilerin eski Demokrat partillere hakaret ettiklerini, intikamcılık havası yarattıklarını ifade ederek, «Bugünkü Anayasamızda hiç kimse siyasi fikir ve kanaatinden dolayı sorumlu tutulamaz, ceza göremez. Böyleyken Halk Partisi halâ bununla uğraşiyor.. Bir Demokrat Parti kını uyandırmaya çalışarak bundan kendine bir oy payı çıkarmaya çabalyor.» diyerek, hatiplerinin ve dergilerinin hep bu konuyu işlediklerini söyleyerek, «Bu ne sömmez kin ateşi, bu ne bitmez tükenmez intikamcılıktır! Artık illallah! Milletın vicdanında tiksinti yaratmaya başladı. Artık yeter!» diye ilâve ediyor.

ADALET'in başyazısında, «Bugüne kadar yazılmış, söylenmiş siyasi beyanlar arasında, gerçeğe en uygun olduğu seçim sonucu ile de teyid edilecek olan istisna, AP. Genel Başkanı Süleyman Demirel'in realist düşüncesidir. AP. nin yüzde 55 oranında oy toplayacağı yolundaki tahmini, batılı ciddiyetiyle söylenmiş hakikate en yakın bir ifadedir. Suphi Baykamın CHP. lehine sürpriz uman hayali, İnönü'nün, Satır'ın ve diğer ünlü politikacıların tamamen hissi düşüncelerle söylenmiş, AP. nin tek başına çoğunluk sağlayamayacağı faraziyesi ise ciddiyetten uzak yorumlardır. Halen görülen şey, seçim gününe kadar hem kendilerini, hem de taraftarlarını avutma çabasıdır. Bu, 10 Ekim kadar sürecek bir kaç haftalık ömrü olan fani tesellilerden ibarettir.» denilmektedir.

25 Ağustos tarihli HÜRRIYET'teki beyanında İsmet İnönü, son siyasi olayları cevaplandırırken, «İkinci Demirkırat, birincisinden ne alır, nasıl alır, kimi alır bizi hiçbir surette ilgilendirmez. Elbette ikinci Demirkırat aynı yolda yürüyecektir. Bizi ilgilendiren esas mesele, eski parti, yeni parti, bütün vatandaşların huzur içinde memleketi kalkındırmak, ilerletmek için çalışma imkânı bulmalarıdır.» demştir.

YARIN Dergisindeki başyazısında Aydın Yalçın, son günlerde CHP. nin mızıkçılık çıkarmaya başladığını, eski DP. ilerin akrabalarının adaylıklarından endişelenmeye lüzum olmadığını ifade ederek, «... marazi bir asabiyet ve endişe havası içinde koparılmak istenen bu bir bardak suda fırtına, ergeç yatışacaktır. Fakat bu tarz tahrikler nasıl seçim, parlamenter sistem, Anayasa düzeni, hukuk devleti kuralları gibi toplumumuzun temellerini teşkil eden müesseseleri yıpratmış, itibar ve otoritesini sarsmışsa, bunlar aynı istikamette etki uyandıracak zararlı silâhlardır. CHP. ye zarardan başka hiçbir şey getirmeyecektir.» demektedir.

26 Ağustos tarihli KİM Dergisinde Özcan Ergüder, «Seçimin Gerçek Konusu» adlı yazısında, «10 Ekim seçimlerinin, her zamankinden daha çok, rejimin kaderini tayin edecek seçim olduğunu kabul etmek gerekir. Zira, Adalet Partisinin tek başına iktidarıyla sonuçlanacak bir seçimin bir «çıkmanın başlangıcı» ni teşkil edeceğinden emin olmak için, Dördüncü Koalisyonun altı aylık hayatına bakmak kâfidir. Adalet Partisi, tabii ömrü kısa olan bir iktidar süresi içinde dahi kendini tutamamak istidadını göstermiş ve gerek karakterini ortaya koymuştur. Dört yıllık bir AP. iktidarının nelece gebe olacağını düşünürken, her-

(Sonu İç sayfada)

Hazırlayan : Bekir EKİNCİ

SENDİKA HÜRRIYETİ, SİYASET ve TÜRK-İŞ

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SERBET İKTİSADİ KÜLTÜR DERGİSİ

BU SAYIDA :

Basımımızda Onbeş Gün

BAŞYAZI

Sendika Hürriyeti, Siyaset ve Türk-İş

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

M.P. ve Koalisyon

Artan Trafik Felâketi

Karma Ekonomi Seminerinin İlk Haftası

İNCELEMELER

Kanunlar Açısından Türk-İş Listesi
Bekir EKİNCİ

Merkez Bankasının Bağımsızlığı
Sait DİLİK

Polis ve Sözlü Emir
Yılmaz GÜNAL

Sosyal Refah ve Fiziki Düzen
Şevki VANLI

GÜNÜMÜZÜ AYDINLATAN BELGELER

Irak Petrolü
Dr. N. CORCIYADES

SERBET SÜTÜN

Vergilerin İlan Edilmesi
M. GÜNYAKTI

KÜLTÜR VE SANAT

Emperyalizm Nedir?
Mehmet SEYDA

Afyon Şerbeti ve 1961
Mehmet Metin NİGAR

Yaratıcı Eleştiriye Övgü
Kaya ÖZSEZGİN

Bibliyografya

Der. : S.N. ÖZERDİM

Seçim kanununa aykırı sayıldığı için Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun on kadar milletvekili hakkında hazırladığı ve teşkilâtına ta mim eylemek üzere bulunduğu bir kara liste ile bahis konusu millet vekillerinin parlamentodaki konuşmalarını muhtevi broşürlere idare tarafından el konuldu. Bu el konma Türk-İş genel merkezine polisin yaptığı ani bir baskın şeklinde vuku bulduğu için kararın isabetliliği yanında icrası şekli de gerek umumî efkâr gerekse işçiler ve sendikacılar nezdinde bir sürpriz tesiri yarattı. Oldukça şiddetli beyanatlara konu teşkil etti. Mahkeme kararına saygı gösterilmekle beraber hükümetin sendika hürriyeti anlayışı hakkında zihinlerde bazı tereddütler hasıl olmaya başladı.

Mahkemenin toplattırma kararının hukukiliği şüphesiz tartışılabilir. Nev'i şahsına münhasır birer kuruluş olan sendikaların, faaliyetlerinde Siyasî Partiler Kanununu kapsamına girip girmedikleri üzerinde durulabilir. Mensuplarının ekonomik, sosyal, siyasî, meslekî ve kültürel menfaatlarını korumak ve geliştirmek için sendikaların faaliyetlerinin hudutlarının nerelere kadar gittiği konusu, yürürlükte bulunan mevzuat karşısında nazarı münakaşalara yolları açabilir. Fakat meselenin temelinde esas itibarile sendika hürriyeti yatmaktadır.

Sendika hürriyeti nazik bir konudur. İşçilerin, yani bir memlekette iktisaden zayıf durumda bulunan kitlelerin haklarını ve menfaatlarını korumak için en müessir bir vasıta ve yol olduğundan ötürü değil, fakat temel haklara ve hürriyetlere gerçekten ne dereceye kadar önem verildiğinin ve demokratik rejimi, seçme ve seçilme hürriyetinin ötesinde insan haklarına ve haysiyetlerine ne ölçülerde riayet göstermeğe amade bir rejim sayma zihniyetinin miyar olduğu için, üzerinde ısrarla durulması gerekmektedir. Bu sebepten ötürüdür ki sendika hürriyeti yalnız işçileri değil, yasa ve siyasî sistem felsefesinde de mokrasi rejimini seçmiş bulunan bütün halkı yakından ilgilendirir.

Türkiyede işçiler ve genel olarak, çalışanlar, ger-

çek anlamında sendika hürriyeti-ne ancak 27 Mayıs İnkilâbının getirmiş olduğu 1961 Anayasasından sonra kavuşmuşlardır. Bu devreden önce eski Demokrat Parti, sendika hürriyetini tam olarak kabul etmemiş ve sendikalara, kendi politikasına uydukları ölçüde tahammül etmiş ve sendikaları çeşitli yollardan baskı altında tutma siyasetini benimsemiştir. Türk sendikacılığının bugünkü safhaya hangi yollardan geçerek ulaştığını burada anlatmak için şimdilik bir sebep görmüyoruz. Bununla beraber Türkiye sendikacılık hareketinin başında bulunanların ve bu sendikacılık hareketine istikamet çizmeğe çalışanların zaman zaman geçmiş hatırlamalarında fayda vardır.

FORUM ötedenberi sendikacılık hareketinin esas itibarile meslekî sahada kalması ve her hangi bir siyasî partinin tesir ve nüfuzu altına girmemesi tezini savunmuştur. Bu görüşü savunurken sendikaların ve özellikle en yüksek kademedeki sendikacılık hareketinin memleketin siyasî iktisadî ve sosyal hayatı ile ilgili meselelerde söz ve düşünce sahibi bulunmasını da ısrarla ileri sürmüştür. Siyasî partiler arasında dostlarını seçmesi ve seçimlerde çeşitli ve kanunların müsaade ettiği yollardan onları desteklemesi, bu sendikacılık hareketinin normal faaliyetleri arasında sayılmalıdır.

Türk sendikacılık hareketinin bu nevi faaliyetlerde bulunması için her hangi bir parti ile organik irtibatlar kurması veyahut siyaset arenasına doğrudan doğruya inmesi ne zarurî nede faydalıdır. Bu faaliyetleri çeşitli yollardan sempati izharı ve düşünce beraberliği tesbiti suretile düzenleyebilir. Binaenaleyh Türk sendikacılık hareketi ve bu hareketi en yüksek kademedeki temsil etmekte olan Türk-İş'in siyasî partiler karşısında tarafsız kalması gerekmez. Tarafsızlık ile bağımsızlığı birbirinden iyice ayırmak lâzımdır. Sendikacılık hareketinin reaksiyoncu, sosyal politikasında ve anlayışında gayri samimî, plânlı kalkınma politikasında süratli kalkınmayı, bir süre büyük kitlelerin fedakârlıkları ve sefaletleri üzerine bina etmeyi bir tat-

Onbeş Günün Notları

M. P. ve Koalisyon

bikat olarak kabul etmiş bulunan bir siyasî parti karşısında tarafsız kalması kadar manasız ve sendikacılık hareketinin felsefesine aykırı bir davranış olamaz. Binaenaleyh mesele, yani Türk - İş'in kara listesi ve siyasî partiler karşısındaki tutumu yukarıdaki mülâhazaların ışığı altında incelendiği takdirde ortada derin bir ayıklığın bulunduğunu ve işçilerin menfaatları ile ahenk halinde bulunmayan bir davranışın, bir politikanın mevcut olduğunu tesbit eylemekte güçlük çekilmez.

Gerçekten Türk - İş'in kara listesi anlamsız bir kara listedir. Türk - İş şahıslardan ziyade kuruluşları, siyasî partileri ve bunların tüm zihniyetlerini göz önünde bulundurarak bir davranış tesbit yolunu tercih etmelidir. Çünkü bir memleketin ekonomik, sosyal ve siyasî sistemine yön verecek olan partiler içinde münferit meselelerde şu veya bu suretle düşünen kişilerden ziyade, partilerin programları ve zihniyetleridir. Toprak reformlarına taraftar olmayan, memleketin yeraltı kaynaklarını millileştirme politikasına tercih eden, grev ve sendika hürriyetine ancak tahammül eden, gelir dağılımındaki ölçsüzlüğe müdahaleden çekinen, düşünce hürriyetine tesamüh göstermeyen, gericiliğe, taassuba göz yuman ve nihayet insanların yalnız ekmeyle yaşayabileceği zihniyetinde olan partilerle reformcu, sosyal adaletçi, hürriyetçi, ilerici ve demokrasiyi bir şekilden ibaret saymayan partileri aynı ölçüler açısından ele almak kadar hatalı bir politika tasavvur olunamaz.

Hele Türk - İş'in İşçilerin de parlamentoda temsil edilmelerini sağlamak maksadile siyasî partilere aday teklif etmesi ve bazı sendika liderlerini siyasî partilerin aday listelerine sokmaya çalışması — şayet doğru ise — Türk sendikacılık hareketi için vahim bir hata teşkil edecektir. Programı ve zihniyeti itibarile işçi sınıfının karşısında olan partiler vasıtası ile parlamentoya işçi milletvekili göndermenin işçilere sağlayabileceği faydaların mahiyetini anlamak gerçekten mümkün değildir. Türk - İş idarecileri on yıllık Demokrat Parti devresinde bu konuda geçirilmiş olan tecrübelerden faydalanmayı bilmeli ve tarihi gereken şekilde değerlendirmesini öğrenmelidirler.

1946 dan beri muhalefetin muhalifi, şimdide görev aldığı koalisyonun ebedi muhalifi Osman Bölükbaşı geçen sayımızda ifade ettiğimiz ihtimali doğrularak, Ürgüplü Moskovadan döner dönmez «bu seyahat» ile Ağası Şen'in T. Hava Yolları Genel Müdürlüğüne atanmasını ihtilâf konusu yapmıştır.

Bölükbaşıyı siyasî hayatı boyunca tanıyanlar şimdiki ihtilâf konularında bundan evvelkiler gibi pek ciddiye almamalıdır. Bölükbaşının yönettiği bir partinin koalisyon içindeki sorumsuz tutumu bazı çevrelerin tahminleri hilâfına seçimler arifesinde bir buhran yaratmayacaktır. Birkaç milletvekilinin koalisyondaki veya güven oylamasındaki tesiri düşünülürse, M.P. nin hükümetten çekilme tehditlerine rağmen hükümette bir buhranın beliremeyeceği görülecektir. Nitekim Ürgüplüde bu gayri ciddi tutumu önemsemediğini belirtmiştir.

M.P. ve onun lideri bu gerçeği bildikleri halde her konuda bir ihtilâf çıkarmak gayretlerinin yaklaşan seçimlerde oy topalayabilme propagandası olduğunu da kabul etmelidirler. Ortak sorumluluğunu yüklenedikleri 4 üncü Koalisyon Hükümetinin işlerini güçleştirmeyi, her olumlu karara imza koymaktan imtina etmeyi ve dana altında buzağı aramaya kalkmayı, en basit tabiri ile sorumsuzlukla ifade etmek gerekir. İktidarı paylaştıkları ilk günlerde TRT. ye, daha sonraları seyahatlere, kararnamele ve bazı yerlere yapılan tayinlere yöneltilen hücumlar ciddi bir ortağın yapacağı işler değildir.

Bir politikacının ve hele bir siyasî partinin bu kadar sorumsuz davranması o partinin geleceği bakımından endişe doğurucudur. Bir kaç parti denemesinden sonra geçimsizliği ile de meşhur olmuş bir parti liderinin partisinin sevk ve idaresinde tenkit ettiği şeflik zihniyeti ile hareket etmesi kendi kendini inkâr etmek demektir.

Bir bakanın ve hükümette sorumluluk yüklenmiş bir partinin, başkanlığını kabul ettiği bir Başbakanı halk önünde hücum etmesi bizim demokrasimizin bir cilvesidir. Bir Bakanın Başbakanla ihtilâfa düşmesi ne kadar tabii ise, ihtilâf sebebini açıklıyarak bakanlıktan ayrılmasında o kadar tabiidir. Nevarki, koalisyon ortağı partiden ayrıldığı halde hükümetten ayrılmak istemeyen bakanlarla, hükümet kararnamelelerini imzalamayarak sorumluluktan kaçan bakanlara da alışılmıştır.

Son günlerde koalisyon ortaklarından YTP ile CKMP. de AP. ye karşı cephe almışlardır. Hükümette görev alan bu partilerinde yaklaşan seçimlerde oy toplayabilme çabasıyla koalisyon ortaklarına hücum ettikleri düşünülebilir. Yalnız AP. nin de bu tip hücumlara sebep olduğu fakat buna rağmen bu partilerin kısa bir devre

için hükümet buhranı yaratmak istemedikleri söylenebilir.

YTP. ile CKMP. nin ve özellikle MP. nin tutumlarının hükümet de bir buhran yaratacağı söylenemez. Ancak bu çekişmelerin seçimler üzerinde fazla etkili olacağını iddia etmek de fazla iyimserlik olacaktır. Bugün oyların iki büyük parti arasında bölüneceği, küçük partilerin her iki taraftan bazı oylar toplayacakları bilinmektedir.

Seçimlerde de eski alışkanlıkların devam edeceği, birçok konuların istismarında demogojinin alıp yürüyeceği, siyasilerin davranışlarından sezilmektedir. 1961 seçimlerinde görülen Bölükbaşı demogojisi bu seçimlerde de kendisini gösterecektir.

Demokrasiye inanmış olan kimseler seçme hakkındaki sorumluluğu yerine getirdikleri müddetçe bu tip politikacılar artık parlâmentoda yer alamayacaklardır.

1965 seçimlerinde seçmenler bu tip kimseleri yine seçmekte ısrar ettikleri takdirde halen seçmenin üzerine düşen görevi yapmadığı ve seçme suuruna erişmediği kanaatine varılacaktır.

Bizce koalisyon partilerinin, bütün şahsi çıkarlarını bir yana itmeleri, 10 Ekim seçimlerinin sonuna kadar ciddi bir buhrana itilmemeleri memleket yararına olacaktır.

Artan Trafik Felâketi

Son zamanlarda üst üste vukubulan feci trafik kazaları, kaç yıldanberi gittikçe müzminleşmekte olan trafik derdine basının ve kamuoyunun dikkatini biraz olsun çekmiş bulunmaktadır. Bilhassa kazazedelerin asit içinde yanarak ölmesine sebep olan Hendek trafik kazası trafik konusu ile ilgili bir çok yazılar yazılmasına, açıklamalar yapılmasına ve zaten yürürlükte olması lâzım gelen trafik tüzüğünden bazı maddelerin tamim edilmesine yol açmıştır. Bu yazılar ve bildirilerde, kimi, kazaların sebebini, «zalim» işverenin «zavallı» şoförü fazla çalıştırıp sömürmesine irca etti; kimi, karayollarımızın, park yerlerinden ve ilkyardım tedbirlerinden mahrum olmasına hamletti; kimi, cefakeş trafik şubesinin eleman ve vasıta kifayetsizliğinden dolayı gerekli kontrolleri yeter derecede yapmadığından söz etti.

Dikkati çeken bir husus da, bu yazı ve açıklamaların, hep, ölümle sonuçlanan ve şehirler arasında vukubulan trafik kazaları sonuna rastlanmasındır. Ya hergün şehir içinde cereyan eden yüzlerce küçük trafik kazaları? Küçük fakat birike birike millî ekonomi için önemli bir yükün tutan trafik hasarları? Ya çeşit-

li trafik düzensizliklerinin sebebiyet verdiği münakaşalar, asap bozuklukları? Öyle görünüyor ki hükümetin sorumlu organları, küçük gibi görünmesine rağmen çok önemli bu sorunlarla pek ilgilenmemektedir.

Söz konusu yazılar ve açıklamalarda trafik facialarının sebepleri olarak ileri sürülen hususlar, kısmen doğrudur. Fakat bunlar gerçek sebep olmaktan ziyade zahiri sebeplerdir. Bizce asıl sebep, bir taraftan, trafik kurallarını ve bu kuralların gerekçelerini bilmiyen şoförler ve trafik kontrolünden sorumlu elemanlar, bir taraftan da halkı kanun ve nizamları pek ciddiye almamaya alıştıran hükümetlerdir.

Trafikle birazcık ilgisi olan herkes görmüştür ki Türkiye'de şoför, işaret ışıklarını kullanmaz «yol hakkı» nedir bilmez; «yolun sağı» na riayet etmez; yollar üzerindeki çizgi ve trafik işaretlerinin bir kısmının anlamını veya sebebi hikmetini bilmez, bilse de fazla ciddiye almaz. Profesyonel ehliyet sahibi bir çok sürücüler bile eğer ciddi bir trafik sınavına tâbi tutulsalar, bir kısmının elinden ehliyetlerinin alınmasını gerektirecek bir bilgisizlik içinde olmaları çok muhtemeldir. Daha doğru dürüst okumasını bilmiyen bir şoförün, 80 - 100 km. süratle yol alırken trafik işaretlerini süratle görüp değerlendirebileceği çok şüphelidir. Keza, köyden gecekonduya, gecekondudan kapıcılığa, kapıcılıktan da dolmuş şoförlüğüne geçen bir vatandaşın, trafik kurallarının sebeplerini idrak etmesi ve onları uygulaması fazla beklenemez. Daha şehir sokaklarında yürütmesini öğrenememiş Bay Satılmış'ın eline motörle mücehhez yüzlerce kiloluk çelik yığınını teslim etmek pek doğru olmasa gerektir. Bu noktada ileri sürülebilecek marazî ve şarkvârî bir «ekmek parası» felsefesinin topluma maddî ve mânevî maliyeti çok pahalı olacaktır.

Trafik polisinin de trafik kurallarını anlamak ve uygulamak hususunda iyi yetişmiş olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Bu sebepten de trafik sorumlularının bir çok trafik olaylarında yanlış fetva verdikleri sık sık görülmektedir. Sebep yokken ters yönde seyreden, biçimsiz yerde duran ve daha birçok trafik hataları yapan trafik polisi arabalarına sık sık rastlamak mümkündür.

Trafik nizamını denetleyip yönetecek grubun yalnız trafik bilgisinde değil, halkla temas hususunda da eğitilmesi şarttır. Trafik polisini, bir sınıf sürücünün «eniştesi», «abisi» olma durumundan kurtarıp trafik nizamını objektif ve devamlı bir şekilde yürüten bir devlet kuvveti haline getirmek lâzımdır.

20 Ağustos 1965 tarihinde,
Ayser ÖNER ile Dergimiz Yazı Kurulu üyesi Doçent Dr. Adnan GÜRİZ, nişanlanmışlardır.

Kendilerini kutlar, mutluluklar dileriz.

FORUM

Ö N C E...

... BUZAĞI

Geçenlerde İsmet İnönü'nün «ORTANIN SOLUNDAYIZ» sözünü CHP. nia «KOMÜNİST» olduğuna işaret sayanlardan biri yanındakine ;

— Şu CHP. nin rengi iyicene belli oluyor. Bir taraftan ortamın solundayız, diyorlar, diğer taraftan da parti ileri gelenleri ve yazarları ısrarla vatandaş yerine YURTDAŞ deyimini kullanıyorlar.

— Peki ama bundan ne çıkar.

— Daha ne çıksın birader? YURTDAŞ deyiminin Komünist Rusya'nın YOLDAŞ deyimine yakınlığını görmüyorsunuz?

Diğeri-;

— Güldü...

Hey gidi günler hey. Meğerse «KOMÜNİSTLİK» neilerin altında yatıyormuş da haberimiz yokmuş!...

B. E.

Trafik kurallarına uyulmamasında en önemli bir husus da, vatandaşların devlet yasalarına ve toplum nizamlarına önem vermeme alışmasıdır. Konan yasak ve kurallar devamlı uygulanmamaktadır. Kuralları çiğnienlere karşı hareket, zamanında olmamakta veya hiç olmamaktadır. Halbuki psikoloji ilminin ortaya koyduğu bir gerçek vardır ki o da gerek cezaların gerekse mükâfatların etkili olabilmeleri için zamanında yapılmış olmalarıdır. Psikoloji, öğrenilen kurallar, zaman zaman yapılacak ceza ve mükâfatlarla pekiştirilmezse bozulup kaybolacaklarını söylemektedir. Kanunlar çıkar, tüzükler yapılır ve bunlar kısa bir süre uygulandıktan sonra unutulup gider Vatandaş, bu davranışı öğrenmiştir. Bu sebeple kanun ve nizamları çiğnemekte bir mahzur görmemektedir.

Trafik alışkanlıkları ; şoförü, trafik polisi ve yayaları ile topyekûn bir eğitim işidir. Eğitimin temelindeki önemli dayanaklardan biri ise insan psikolojisidir. Trafikçilerin, trafik düzeninin nasıl öğrenilebileceğini, nasıl unutulacağını bilmeleri, insanın idrak kapasitesi ve süratini hesaplamaları, insan yapısının imkân sınırlarını bilmeleri ve trafik düzenini ona göre kuralmaları şarttır. Psikoloji ilminin bugün en çok faydalı olduğu alanlardan biri de trafik alanıdır. Buna rağmen, memleketimizde trafik düzenini ayarlayan kurumlarımızın bir psikoloğ çalıştırdığından bugüne kadar haberdar değiliz.

Kısacası, asıl sebeplere inilmedikçe bugün içinde bulunduğumuz trafik keşmekeşi önlenemez. Hendek faciasından sonra bir çok şeyler söylendi bir çok kararlar alındı. Ama gene her şey tavsamış görüntüyor. Eski hamam eski tas. Gene trafik kuralları çiğnenmeye devam edilmektedir. Eleman sıkıntısı olduğu için etkili kontrolde bulunamadığını ileri sürmek ciddi bir mazeret değildir. Bu hususta halkın birbirini denetlemesinden de faydalanmak mümkündür, yeter ki trafik düzenini kuracak ve yürütecek ekip, sağlam ilkelere sahip olsun ve etkili bir şekilde örgütlen-sin.

Karma Ekonomi Seminerinin İlk Haftası

Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti tarafından düzenlenen Karma Ekonomi Semineri 2 hafta devam edecek olan çalışmalarının birinci bölümünü Kilyos'ta tamamlamış bulunuyor. 8 ülkeye mensup 26 bilim adamı ve uzmanın katıldığı Karma Ekonomi Semineri, Başbakanımız Suat Hayri Ürgüplü'nün bir konuşması ile açılmıştır. Sayın Ürgüplü, bu konuşmasında Atatürk'ün özel sermaye hakkındaki olumlu görüşlerini özetlemiş ve gelişmeye muhtaç ülkelerde devlet müdahalesinin zorunluluğuna işaret ettikten sonra, karma ekonominin benimsenmiş bir sistem olduğuna işaret etmiştir. Kalkınmamızı karma ekonomi sistemine dayandıran birinci beş yıllık plânın kabul edilmiş olmasını, bu konudaki siyasal tercihi yapmış olmamızın bir delili olarak gösteren Başbakan, «özel sektör memleket ekonomisinin bütün dallarında dünya çapında rekabete tahammül edecek ve yurt ihtiyacına cevap verecek duruma gelmeden, devlet sektörünün ekonomik faaliyetlerden çekilmesini düşünmüyoruz» demiştir.

Seminerin ilk günü O.E.C.D. Kalkınma Dairesi Başkan Vekili Ernest Parsons gelişen ülkelerde devletin rolünü milletlerarası tecrübelerle dayanarak ele almış, devlet müdahalesinin zorunlu olduğu asgarî haller üzerinde durmuş ve demiştir ki : «Devletin kudret ve otoritesi, özel teşebbüsün elâstikiyet ve bilgisi ile ve gelişmekte olan ülkelerin özel durumlarına kabili tatbik çeşitli yollarla kuvvetlendirilebilir.»

Harvard Üniversitesi profesörlerinden Gustav Papanak Pakistan Devletinin kalkınma tecrübesini ele almış ve özel teşebbüsün bu ülkenin kalkınmasındaki önemli rolünden bahsettikten sonra, Pakistan tecrübesini Türkiye için örnek alınabilecek bir tecrübe olarak nitelmiştir.

İtalyan Profesör Della Porta ise, karma ekonomi sisteminin İtalya'daki tarihsel gelişimini ve ülkenin kalkınmasındaki rolünü belirtmiştir. Profesöre göre, İtalyan sistemi, devlete bir yandan ekonomik kalkınmanın genel trendini etkileme imkânını verirken, diğer yandan özel mülkiyeti muhafaza etmesi ve özel teşebbüse kalkınmada önemli bir rol tanınması bakımından başarıya ulaşmış sayılabilir.

Bundan sonraki konferanslardan biri İstanbul Üniversitesi profesörlerinden Dr. Vakur Versan tarafından, Türk Anayasasının İktisadî Esasları ve Türkiye'de Siyasî Partilerin İktisadî Görüşleri konusunda yapılmıştır. Dr. Versan, «programlarının muhtevası arasındaki farklar mahfuz kalmakla beraber, muhtelif partilerin yelpazede aynı yeri işgal ettikleri söylenebilir. Bu yönden bir incelemede Türkiye İşçi Partisinin Türkiye İşçi Partisinin özellikle bir ayrı çehre gösterdiği belirir.» sonucuna varmıştır.

Columbia Üniversitesi profesörlerinden Wolfgang Friedmann, Karma Ekonomide Devlet Teşebbüsleri konusunda konuşmuş, teşebbüsleri sınıflandırmış, kamu teşebbüslerinin kâretmesinin şart olmadığını, ikti-

sadı kârın değil, sosyal kârın bahis konusu bulunduğunu, devlet teşebbüslerinin başarısının bu kavramla ölçülmesi gerektiğini belirtmiştir.

Haftanın son konuşması Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Osman Okyar tarafından yapılmıştır. Özel Sektörle Kamu Sektörünün Plân Felsefesindeki Yerleri ve Plânın uygulanması konusundaki konuşmasında Prof. Okyar, Plândaki temel görüş, iktisadi politikanın her iki sektöre de eşit şartlarla uygulanmasıdır. Böylece plânın görevi, fiyat mekanizmasını desteklemek, yatırımları koordine etmek ve yol göstermektir, demıştır. Dr. Okyar, bu sebeple, her iki sektöre de aynı kredi imkânlarını sağlamanın, selektif kredi tedbirlerinde de eşit şartlar tanınmanın şart olduğuna dikkati çekmiştir.

Lund Üniversitesi profesörlerinden İsveç'li Torsten Cardluna memleketindeki Sosyal Demokrat Hükümetin «Orta yol» u izlediğini, ancak 30 yıllık sosyalist idarenden sonra şahî kamu işletmelerinin sınırlı bir rol oynadıklarını belirtmiştir.

Seminerin ilk haftasındaki konuşmaların ve yapılan tartışmaların Mr. Parsons tarafından çıkarılan sonuçlarına göre, kar-

ma ekonomi, hızlı bir gelişme ile demokrasi ve hürriyet ilkelerini bağdaştırmaya çalışan bir sistemdir. Özel ve kamu sektörünün karşılıklı rolleri ve görevleri tespit edildikten sonra her iki sektörün faaliyetlerini düzenleyen kurallar konmalı ve özellikle döviz ve finansman imkânlarının kullanılmasında eşitlik sağlanmalıdır. Plânlı ekonomilerde devletin görevi, özel sektöre kalkınma hedeflerine uygun yatırım yapması için yol göstermektir. Kamu sektörü konusunda önemli olan kâr değil, fakat teşebbüslerin kârlılık ve verimlilik ilkelerine uygun olarak hareket etmeleridir.

Konuşmalardan ve yapılan tartışmalardan memleketimiz için çıkarılacak en önemli sonuç, iyi uygulanmak şartıyla, karma ekonominin başarılı bir sistem olabileceği görüşüdür. Ancak unutmamak gerekir ki, uygulanacak ekonomik sistem bir ülkenin sosyal ve ekonomik yapısı ile yakından ilgilidir. Gelişmiş ve sanayileşmiş olan ülkelerde özel teşebbüs ve sermayeye daha geniş bir yer ayırmak mümkün görülmekle beraber, gelişmekte olan ülkelerde devletin koruyucu ve yöneltici müdahalesine daimî ve geniş ölçüde ihtiyaç bulunduğu hâttan çıkarılmamalıdır.

başlamışlardır. Her baskı grubuna karşı gösterilen tepki yeni gelişmekte olan işçi teşekküllerine karşı da yönelmiş ve çeşitli sloganlar altında gelişmiştir. Son olarak Türk-İş Konfederasyonunun toplum ve devlet menfaatleri ile işçi haklarının aleyhinde çalışan milletvekillerinin «yeniden seçilmemesi gerektiği» tavsiyesini ihtiva eden broşürün toplattırılması ve Türk-İş Konfederasyonunun aranması ile yeni bir safhaya girmiştir. Demokrasilerde bu tip sindirme hareketlerinin o kurumun temelinde açacağı yara, başta demokrasi ilkelerini zedeliyecektir. Bu sebepten ilgili teşekküller, bu olaydan duydukları üzüntüyü ifade ederlerken, bu tutumu «Sendika Hürriyeti» ne indirilmiş bir darbe saymaktadırlar.

Sendikacılık hareketi artık dar manasından ötede bir anlam kazanmıştır. Devletin tarifini «Müessese nazariyesi»ne istinat ettiren kimselelerin yaşadığı bir devirde olmadığımız halde, mesleki teşekküllerin demokrasinin gerçek teminatları olduğunu da inkâr edemeyiz.

Türk yargı organı bu gerçeklerin ışığında Sendika Hürriyetinin gelişmesinde etkili olacak bir organ sayılmaktadır. Bu bakımdan bu organın, siyasi bazı eğilimlerin etkisi altında kalmasının düşünülemezine inandığımız için iktidar partisinin Türk-İş listesinde yer alan üyelerinin savcılığı hareketine geçirmiş olduğunda düşünmek istemiyoruz. Fakat Türk-İş'in aranmasına ve «yeniden seçilmemesi gereken milletvekilleri» başlıklı broşürün toplanmasına karar veren mahkemenin gerekçesinin zayıf oluşu, bazı tereddütler doğurmaktadır.

Bu yazımızda, Türk-İş'in, işçileri doğrudan doğruya ilgilendiren kanun tasarılarının görüşülmesinde işçiler aleyhine davranışlarda bulunan ve çeşitli yerlerde işçi hakları aleyhinde konuşmalar yapan milletvekillerini önümüzdeki seçimlerde seçtirmemek çabasıyla yayınladığı broşür ve yargı organının bununla ilgili kararlarını objektif olarak ilgili kanunlar açısından bir incelemeye tabi tutarak olayın gerçek yönünü ortaya koymaya çalışacağız. Böylece seçimler arifesinde Türk-İş'in böyle bir broşür yayınlamasının siyasi propoganda sayılıp sayılmayacağı veya buna hakkı olup olmayacağı anlaşılacaktır.

İncelemeler

Kanunlar Açısından Türk - İş Listesi

Bekir EKİNCİ

Türk - İş Konfederasyonunun, «Yeniden seçilmemesi gereken milletvekilleri» broşürü ile yargı organlarının bu konuda açtığı tahkikat çeşitli yönleriyle üzerinde durulması gereken bir olaydır.

Biz bu yazımızda demokrasilerde baskı gruplarının önemini belirterek, mevcut kanunlar çerçevesinde Türk-İş'in broşürü ve yargı organının kararı üzerinde duracağız.

Tarihin ilk çağlarından beri hal-kin kamu işleri üzerindeki denetimi çeşitli yollarla olmuştur. Türkiye tarihini inceleyenler, eskiden beri memleketimizde mevcut olan baskı gruplarının bu etkisini yakından görmüş olacaktırlar. Şimdiye kadar memleketimizde mevcut olan denetim yollarına 1965 Türkiyesinde birçok mesleki kurum ve grupların katıldığı bir gerçektir. İleri demokrasilerde görülen bu baskı gruplarının çokluğu kamu

işlerinin işleyişinde sürat ve dürüstlüğü getirmiştir. Bu grupların kamu işleri üzerindeki baskısı çeşitli şekillerde görülmektedir. Hernekadar bir siyasi parti ile mesleki kurum tarafından kullanılan usuller farklı isede istenilen gayenin, «Türk devletinin ve milletin kalkınması ve dışarda itibarlı olması» gibi tek oluşu, bu grupların önemini dahada arttırmaktadır. Farklı nitelikler taşımasına rağmen baskı gruplarının, istenilen gayedeki tesirleri memleketin yararına gelmektedir.

Şimdiye kadar memleketimizdeki baskı gruplarına karşı bazı çevrelerden gelen tepkiler artık kamu oyununa mal olmuş ve bu gruplar kısmende olsa bu mücadelede başarı kazanmışlardır. Bir baskı grubu olarak 1961 Ana yasası ile özgürlüğe kavuşan İşçi Kurumları, 274 ve 275 sayılı kanunlarla güçlerini arttırdıktan sonra, kamu işlerindeki denetimlerini hissettirmeye

Sendikalar Kanunu Açısından :

274 Sayılı Sendikalar Kanunu; sendikaların sadece «siyasi partilerden herhangi bir surette maddi yardım kabul etmelerini ve onlara maddi yardımda bulunmalarını ve onların teşkilâtı içinde yer alan bir siyasi partinin adı altında faaliyette bulunmalarını» yasaklamaktadır. Bu faaliyetler dışında Sendikaların siyasi faaliyette bulunabileceği aynı madde ile serbest bırakılmıştır. Nitekim 648 Sayılı Siyasi Partiler Kanununun 2 inci maddesinde dernekleri «belli bir siyasi partiyi desteklemek veya destekletmemek yahut Türkiye Büyük M. M. üyeliği seçimlerinde belli adayları desteklemek veya desteklememek» konularında faaliyette bulunamayacağını hükme bağlarken, bu tip faaliyeti particilik saydığından yasaklamıştır. Zira Siyasi Partiler Kanununun 135 inci maddesinin ikinci fıkrası 274 sayılı kanunun 16 ncı maddesi hükmünü saklı tutmuştur. Bu hükmün anlamı ise, birer mesleki kuruluş, işçi kuruluşu olan Sendikaların kendi üyeleri ile toplum sorunlarında aleyhte davranışta bulunan kimselelerin ilerdeki yasama organına girmemesini temin bakımından ve bunları tanıtmak amacıyla yayınlamış olduğu «yeniden seçilmemesi gereken milletvekilleri» adlı broşürü ile fiili olarak politika, propoganda yaptığı iddia dahi edilemez. Zira, Türk-İş'in bu broşüründe ve Dergisinde «Şimdi Sıra bizde : Dört yıl boyunca işçi ve toplum aleyhinde çalışmış Milletvekilleri işçilerden gene oy istiyecekler. Ama artık uyandık. İŞÇİ BU İSİMLERE OY VERMEYECEK» derken, sırf binlerce işçinin temsilcisi olarak, işçileri, aleyhlerinde çalışan kimselelere oy vermemeye, seçmemeye davet etmesi en basit mantık kaidesi ile hak kıdır sanırız. Bu davranış ise, 274 sayılı kanunun 16 ncı maddesinde tesbit edilmiş yasakların dışında siyasi faaliyette bulunmak ve bazı kimselelerin tekrar Meclise seçilmemesi anlamında bir propogandadır.

Gerçekten 274 sayılı kanunun 16 ncı maddesinin Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında bu kanunun Komisyon sözcüsü Coşkun Kırca vazı kanunun maksadını şu şekilde ifade etmiştir : «Hiç şüphe yokki, mesleki kuruluşlar, demokratik bir reüimde baskı gurubu olarak hareket ederler ve parlamento üyelerini meşru kanun hükümleri dairesinde baskı altına alırlar. Hatta burada, Zeynel Gündoğdu

arkadaşımızın dediğinin aksine, tebliğ neşredip, (BEĞENMEDİĞİMİZİ SEÇMİYECEĞİZ) demek hakları dahi vardır. Biz bu hakkı bu kanunda açıkça tanıyoruz...» İşçiye ait kanunların Komisyon sözcüsünün bu açık ifadesi karşısında, doğrudan doğruya bir parti veya partili gibi hareket etmeyip, «benim mensuplarımın aleyhinde çalışan kimselerin tekrar seçilmesini istemiyorum» diyen broşürünü veya telkinini takibat mevzuu yapmak gelişmekte olan demokrasimize indirilmiş bir darbe mahiyetini taşır. Bugün örnek aldığımız Batı demokrasilerinde sendikalar bu hakka daha da geniş olarak sahiptirler.

Bizce, Sendikalar Kanununun Sendikalara tanıdığı siyasi faaliyet hududu içinde «belli kimseleri tekrar seçmeyin» diye broşür yayınlayan Türk-İş'in bu faaliyeti, Siyasi Partiler Kanununun tarif ettiği siyasi faaliyet sayılamaz.

Siyasi Partiler Kanunu Açısından :

Siyasi Partiler Kanununun 7 inci bölümü, partiler tarafından T. B. M. M. üyeleri adaylarının tesbitini tayin etmiştir. Bu hükümlerle «ön seçim» kurumu ile T. B. M. M. ne seçilecek adayların seçilme ve propoganda usulleri tesbit edilmiştir. Ancak önümüzdeki 1965 seçimlerinde, 7 inci Bölümdeki 30. madde ile 32 - 50 maddeleri hükümleri uygulanabilecektir. Ön seçimler, kamu oyunu ilgilendirmeyen sadece partiler içi bir faaliyetdir. Partilerin bir tesanüt grubu olduğu düşüncesi vazı kanun Siyasi Partiler Kanununun 37 inci maddesi ile «Ön Seçim»de siyasi propoganda yasağı koymuş, bu konuda bazı teşekküllerin tavsiye ve telkinleri için bir hüküm getirmemiştir. Bu yasağın hedefi aynı partilere mensup olan şahıslar arasında tesanüdü bozacak anlam da mücadele yapılmasını önlemekten ibarettir. Yani 37 inci maddenin için de bulunduğu Bölüm, «Parti içi seçim faaliyetini» tanzim etmektedir. Maddenin bulunduğu bölümün başlığından da Türk-İş'in belli kimseleri meclise seçtirmeme tavsiyesi, bu kanunun ihlali sayılamaz. Tahkikat savcısının ve toplama ve arama kararı veren hakimın anladığı manada parti dışında faaliyet gösteren ve hadisemizde olduğu gibi sendikaların veya vatandaşların siyasi kanaat ve faaliyetlerini önleyen bir madde değildir. Bunu tevsik eden misaller hergün herkes tarafından görülmektedir. Me

selâ basın muayyen adaylar hakkında leyhte ve aleyhte yayın yapmakta, tavsiyelerde bulunmaktadır. Yine parti ileri gelenleri, sohbet toplantısı altında bol bol propoganda yapmakta ve bunlar basında geniş olarak yer almaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi vazı kanunun maksadını savcı ve hakimın anladığı şekilde tefsir etmiş olsak, partisiz vatandaşların tabii ve demokratik yollarla adaylar hakkında fikir beyan etmeleri hakları dahi tanınmamış olacaktır. Basın ve bunlar hakkındada soruşturma açmak gerekecekti.

Siyasi Partiler Kanununun 37. inci maddesine tekabül eden Hükümet Tasarısının 47 inci maddesinin gerekçesinde; «Partiler Kanunu ile aday tespiti konusunun tanzimi cihetine gidilirken Birleşik Amerikada tatbikatta rastlanan ve tenkitleri celbeden mahzurlar üzerinde de durulmuştur. Adaylık taliplerinin mahalli ilgiyi istismar etmelerini önlemek ve aynı partiye mensup olan adaylar talipleri arasında parti tesanüdünü ihlale müncer rekabetlerin giderilmesini sağlamak lüzumlu görülmüştür.» denilirken, ön seçimler arifesinde yapılacak siyasi propogandaların sadece partiler içi ve adaylar arasındaki propogandaya taallük ettiğini, bu maddenin bu anlamda yorumlanması gerektiğini ifade etmek istenmiştir.

Hükümet Tasarısının gerekçesinden de anlaşılacağı gibi 37 inci maddede izah ettiğimiz manada yorumlamak kaçınılmaz bir zarurettir.

Diğer bir yönden ele alındığında, Eski D. P. ileri gelenlerinin yakınlarının aday yoklamalarına iştirak etmeleri konusunda basındaki yayınların ve tenkitlerin tahkikat konusu yapılmamış olması, genel bir maksat taşıyan ve aday yoklamalarını dahi hedef almayan, işçi haklarının parlamentoda temsil ve savunulması konusunda kendi teşekkülünün gayesine uygun bir broşürü teşkilâtına gönderen TÜRK - İŞ hakkında tahkikat açılması kanaatimize bazı siyasi etkilerin sonucu olmak gerekir. Basında çıkan haberler de bu kanaatimizi doğrular mahiyettedir.

Anayasa ve Sendikalar Kanunu Açısından :

Kurucu Mecliste 1961 Anayasası görüşülürken Anayasa Komisyonu sözcüsü Muammer Aksoy, Sendika Kurma hakkına ait 46 ncı maddenin görüşülmesi sırasında, «Sendikaların

politik bazı faaliyetlerde bulunmaları na mani olmak için maksatlarının mu hakka surette tesbit edilmesi ve bu hususun Anayasada yer alması tek-lifini uygun bulmuyoruz. Son zamanlarda, Milletlerarası Anlaşma ve Konferanslarda, sendikaların geniş mana da siyasi sayılabilecek faaliyetlerinin müsamaha ile karşılanabileceği genel görüş olarak kabul edilmiştir. Bir Sendikanın icabında seçim zamanında hangi partiye temayül gösterdiğini ilân etmesi, sendikanın cezalandırılmasına sebep olamaz. Bu sebeple, yeni gelişecek olan bir hürriyetin Anayasa ile tahdide tabi tutulması doğru değildir.» diyerek, sendikaların siyasi temayüllerinden ötürü siyasi propaganda yaptığı manasının çıkarılmasının imkânsızlığını isbat etmiş olmaktadır. Buna göre, sendika hürriyetinin geliştiği son zamanlarda bu hürriyeti tahdit edici arama ve toplama fiillerini Anayasamız ile de bağdaştırmak mümkün olamamaktadır.

Anayasanın tesbit ettiği esaslar dairesinde çıkarılmış bulunan 274 Sayılı Sendikalar Kanununun 1 nci maddesinin birinci bendi, İşçi Sendikalarına işçilerin müşterek iktisadi, sosyal ve kültürel menfaatlerini korumak ve geliştirmek hak ve ödevini vermiştir. Bu hakkı kullanmakla yükümlü olan bir kuruluşun Anayasa ve kanundan doğan bir hakkını kullanırken takibata uğraması, bu fonksiyonlarını ifa edememek anlamını taşır. Bu da bir baskı gurubu olarak sendikaların, Birleşmiş milletlere bağlı Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının «amme faaliyetlerine müdahale etmeleri ve bu manasıyla politika yapmaları» prensiplerine aykırı bulunmaktadır.

Diğer bir yönden ele alındığında, siyasi partilerin, iç bünyelerine taallük eden bir bildiri ve faaliyetini teşkilâta duyururken Siyasi Partiler Kanununun mezkûr maddesinin bizzat partiler tarafından da ihlâl edileceği akla gelecektir. Şimdiye kadar partiler için böyle bir ihlâl dolayısıyla tahkikat açılmadığına göre bir tahrik neticesi harekete geçmiş olan savcılığın tamamıyla Türk-İş'in iç teşkilâtını ilgilendiren ve üyelerine hitap eden bir broşürünü tahkikat konusu yapması, bir hakkın kullanılmasına engel olmak ve bu hakkı Siyasi Partiler Kanunu ile kısıtlamak anlamını taşımaktadır. Siyasi Kuruluşların faaliyetlerini tanzim eden bir kanunun bazı hükümlerinin ise işçi teşekkülleri-

nin faaliyetinde tatbik yeri bulması, Anayasaya ve bu teşekküllerin kanununa aykırı düşmektedir.

Haklı olarak bu olay Türk-İş'e bağlı teşekküllerde geniş tepkiler yaratmış ve yeni teşkilatlanmakta olan Sendikaların hürriyetlerine bir darbe olarak kabul edilmiş ve üzüntü yarat

mıştır. Böyle bir konuda hassas olmak, olayı objektif olarak ele almak ve kanunların tanıdığı hakları bir zümrenin lehine tatbik etmemek her yetkilinin başlıca görevi olmalıdır.

Ancak, bu yolla, vahim ve acı neticelerin doğması önlenemez.

Merkez Bankasının Bağımsızlığı

Sait DİLİK

Para politikası yönünden merkez bankaları ve devlet arasındaki ilişkilerin ne şekilde olması gerektiği sorunu ötedenberi teoride ve uygulama alanında tartışılmaktadır. Çeşitli devirlerde, çoğu zaman o devirlerin özel şartlarının da etkisi altında, çeşitli teorik görüş ve inançlar hüküm sürmüş ve değişik uygulama örnekleri verilmiştir. Devletlerin merkez bankasına karşı tutumlarında teorik görüş ve inançlar yanında kolay gelir sağlama ve böylece malî sıkıntılarını kolayca giderebilme yoluna sapmaları da büyük rol oynamıştır.

Kesin bir şema çizmek mümkün olmamakla birlikte günümüzde para politikası yönünden devlet ve merkez bankası ilişkilerini şu üç ana şekil altında toplayabiliriz: (1)

- 1 — Bankanın hükûmete bağlı olması,
- 2 — Bankanın hükûmetle entegrasyonu,
- 3 — Bankanın bağımsızlığı.

Birinci şekil, isminden de anlaşılacağı üzere, merkez bankasının hükûmetin ya da bir bakanlığın (genellikle maliye bakanının) emrine bağlı olmasıdır. Bu şekil için Seylan, Japonya, İngiltere (2) ve İspanya gibi ülkeler örnek olarak gösterilebilir. 1954 den önce Rusya Bankası da sıkı bir şekilde maliye bakanının direktiflerine bağlı idi.

İkinci şekil yani entegrasyon merkez bankasının hükûmetin bünyesine karışmasıdır. Bu sistemde merkez bankasının en yüksek seviyedeki yöneticisi aynı zamanda bakanlar kuruluna üye olmakta, banka teşkilâtı bir bakanlık haline gelmektedir. Bu sıkı politik ve ekonomi düzenleri totaliter olan devletlerde benimsenmiştir. 1954 ten beri Rusya Bankası bir ba-

banlıktır. Aşağı yukarı aynı sistem Doğu Almanya da vardır.

Üçüncü şekilde ise merkez bankası para politikası alanındaki ölçüye ve kararlarında hükûmete ve parlamentoya karşı bağımsızdır. Bu gruba Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya ve Batı Almanya gibi ülkeler girmektedir.

Genel anlamıyla bağımsızlık, merkez bankasının yalnız devlete karşı değil, aynı zamanda özel baskı ve çıkar gruplarına karşı da serbest ve her türlü etkiden uzak olmasıdır. Fakat biz bu yazımızda başka türlü söylenmedikçe bu kavramı devlete karşı bağımsızlık anlamında kullanacağız.

Yukarıda belirtilen her üç şeklin de olumlu ve olumsuz tarafları vardır. Bunlardan burada ilginç ya da önemli olanlarına kısaca değindikten sonra bağımsızlık şıkkı üzerinde biraz duracağız.

Merkez bankalarının hükûmete bağlı olmasının yönetim tekniği bakımından faydalar sağlayacağı ve bankayı alan kararları uygulamada daha kuvvetli duruma getireceği ileri sürülmüştür. (3) Fakat bu argüman ve buna benzer diğerleri, üzerlerinde tartışılabileceği bir yana, sadece ikinci derecede bir önem taşımaktadır. Merkez bankalarının hükûmete bağlı olması lehinde tek önemli fakat öyle olduğu oranda da tartışmasız kabul edilebilecek kuvvette argüman, bu sistemin hükûmetin genel ekonomi politikasıyla para politikasının koordine edilmesini sağlayabileceği görüşüdür. Çünkü para politikasının genel ekonomi politikası ile çelişmeye düşmesi ve aksine imkânları çerçevesinde onu desteklemesi gerektir. Eğer merkez bankası hükûmete bağlı ise, genel ekonomi politikası da hükûmetce tayin olduğundan bu iki politika

tek elden yürütülecek ve para politikası genel ekonomi politikasıyla kordine edilebilecektir .

Buna karşılık merkez bankasının hükûmete bağlı olmasının sakıncaları da vardır. Gerçekten geçmişte devletlerin malî ihtiyaçlarını karşılamak için çok zaman emisyon müessesini kötüye kullanmaktan kaçınmadıkları ve böylece ardi kesilmeyen bir çok para sarsıntısı karışıklıklarına sebep oldukları bilinmektedir. Örneğin bunun için Avrupa ve Güney Amerika malî tarihine bir göz atmak yeter.

İşte merkez bankalarının para politikası bakımından devlete bağlı olmasına karşı en önemli itirazlar da bu nokta etrafında toplanmaktadır. Bunlar da yukarıda değinilen lehteki argüman kadar kuvvetlidir. Daha basit sakıncalar saymak da mümkündür.

Gerçekten çok partili demokrasi-lerde hükûmet ve meclislerin gelecek seçimleri düşünerek halkı memnun etmek amacıyla devamlı bir «ucuz para politikası» izlemeye eğilimli oldukları ve iktisadî istikrar için zorunlu bile olsa popüler olmayan tedbirlerden kaçınacakları ileri sürülebilir.

Bundan başka kuvvetli organize edilmiş özel çıkar grupları hükûmet ve parlamentoyu kararlarında etkiliyebilir, genel ekonomi ve para politikasını kendi çıkarlarına doğru yöneltebilirler.

Merkez bankasının hükûmete bağlı olmasının diğer bir sakıncası da para politikasının büyük çapta uzlanım ve bilgi istiyen bir konu olmasından doğmaktadır. Gerçekten politikacıların bu konuda yeter derecede bir bilgi ve ihtisas sahibi olmaları beklene-mez. Şüphesiz bankanın idaresinde hükûmet uzmanlardan faydalanacaktır. Fakat merkez bankası bağımsız olmadığı için bu elemanların politikacıların görüş ve arzularına uymayan fikirleri pek dikkate alınmayacaktır. Öte yandan hükûmet sık sık değişiyorsa ve özellikle çeşitli parti ve grupların para politikası alanındaki görüş ve tutumları farklı ise, her defasında politikacıların görüşüne göre para politikasının da yönü de-ğişebilecektir. Tabii ki burada genel ekonomi politikasına uyulması yönünde zorunlu para politikası de-ğişikliklerini kastetmiyoruz.

Bir bakıma hükûmet ve meclislerin merkez bankasını istismarda kamu oyunu göz önünde bulundurma zorun-

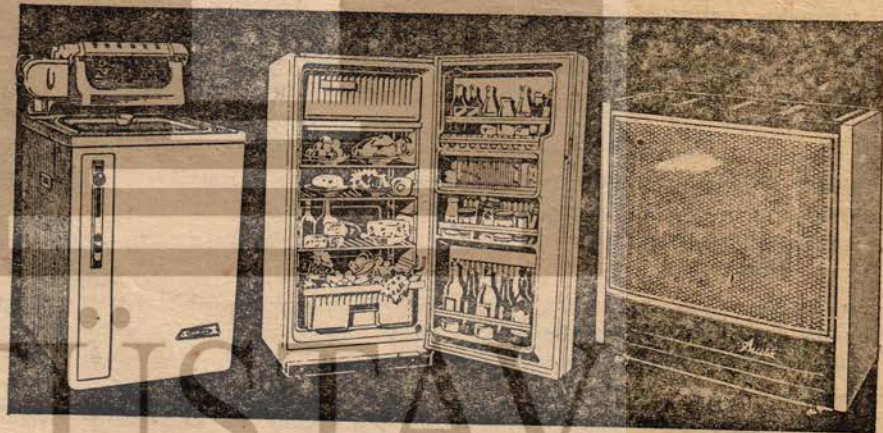
da oldukları ve bu durumun para müessesesinin kötüye kullanılmasını ve sonu belli olmayan para denemelerini önliyeceği ileri sürülebilir. Fakat bu görüş aldatıcıdır. Gerçekte kamu oyu nu veren halk olayların iç yüzünü çok zaman ya hiç anlıyamamakta ya da iş isten geçtikten sonra kavrayabilmektedir. Halk çok zaman politika de-magoglarının propagandasına kanıp olaylar hakkında tamamen yanlış bir fikre sahip olmaktadır. Zira iktisadî hayatın en çapraşık sorunlarından birini teşkil eden para işlemlerini kavrayabilmek için belirli bir kültür seviyesinin ötesinde özel bilgilere lüzum vardır. İktisadî olaylar, özellikle para işlemleri, haklarında yetersiz kişiler tarafından şu veya bu şekilde konuşulmaya ve demagojiye elverişlidir. Bu yüzden hükûmetlerin merkez bankasını istismarına olduğu kadar, kendisine bağlı bir merkez bankasını kamu çıkarlarına uygun bir şekilde yöneten bir hükûmete ve bunun meclis

te dayandığı çoğunluğa karşı muhalefetin asılsız, yıkıcı tenkit ve hücumlarına da kapılar açıktır. Merkez bankası bağımsız olursa hükûmet bu gibi tenkitlere hedef olmayabilir. (4)

Görülüyor ki kamu oyuda ne hükûmet ve meclislerin para müessesesini kötüye kullanmalarına ne de muhalefetin para politikasına yöneltilmiş haksız ve yıkıcı tenkitlerine karşı yeterli bir teminat teşkil etmemektedir.

Banka ile hükûmetin entegrasyonuna gelince, bu şık da genel ekonomi politikası ile para politikasının kolayca koordine edilmesini mümkün kıldığından ilk bakışta çekici gelmektedir. Ancak bakanlar kurulunda merkez bankası temsilcisinin, çoğunluğu teşkil eden ve fazla harcama yapmaya eğilimli diğer bakanlar karşısında her zaman kolayca yenilgiye uğruyacağı da bir gerçektir. Böylece hükûmetin bünyesine girmiş bir ban-

en üstün kalite en uygun fiyat gerçek garanti

ARÇELİK

SÜTLÜCE, KARAĞAÇ CADDESİ 2-4, TEL.: 49 44 00

(Yeni Ajans — 4486) — 375

ka sonunda ona bağlı bir kurum olmaktan pek ileri gidemeyecektir.

Yukarda sayılan sakıncalar şüphesiz iktisadi faaliyetleri merkezi, emperatif bir plâna göre sevk ve idare edilen ve siyasi rejimleri totaliter olan devletler için söz konusu değildir. Gerçekten bu ülkelerde Batıdaki anlamda parti tartışmaları yoktur. Devlet popüler olmayan tedbirler almaktan çekinmez, kolaylıkla istihlakı kısım mecburî tasarrufu artırabilir. Öte yandan bu ülkelerde yukarda belirtildiği üzere ekonomik faaliyetler önceden hazırlanmış bütün ekonomiyi kapsayan emredici ve yasaklayıcı karakterde plânlara göre devletçe yönetildiğine göre, genel ekonomi politikasıyla bir ahenk sağlanabilmesi ve plânın gerçekleştirilebilmesi için para politikasının da devlet tarafından tayin edilmesi ve yürütülmesi zorunludur. Fakat burada bu tip devletleri göz önünde bulundurmuyoruz.

(Devamı var)

1 — Bak. S. Bernauer : Staat und Notenbank

— Autonomie und Koordination —, Diss. Freiburg 1. Br. 1960, S. 2

2 — Burada İngilterenin özel durumunun dikkate alınması gerekmektedir. Bu ülkede, İngiltere Bankasının devletleştirilmesinden sonra maliye bakanı, kendisine önceden danışılmış olmak kaydıyla Bankaya direktif verme hakkına sahiptir. Fakat İngiltere Bankasının hükümetin emirlerine bağlanması sadece şekli bir anlam taşımaktadır. Gerçekten İngiltere Bankası zaten hükümetle ötedenberi gönüllü ve geleneksel bir işbirliği yapmakta ve genel ekonomi politikasını desteklemekte idi. Banka para politikasını tayinde daima hükümetin görüşünü almış, hükümet ise Bankaya isteklerini dikte ettirmeyi denemiştir. Aynı karşılıklı anlayışa dayanan işbirliği Bankanın, maliye bakanının emrine bağlanmasından sonra da devam etmiştir.

3 — Bu görüş, problemin Amerika Birleşik Devletlerinde tartışılması sırasında G. L. Bach tarafından savunulmuştur. Bak. O. Donner, Über die Grundsätze der Geld- und kredit politik in den Vereinigten Staaten - Betrachtungen zum Patman - Bericht, Weltw. Archiv, 1942 Band 56 içinde, S. 183 ve devamı.

4 — Bununla birlikte bu durumda da hükümetin, paramın istikrarından «genel ekonomi politikası» çerçevesi içinde endirekt bir sorumluluk taşıyacağı gözden uzak tutulmamalıdır.

Polis ve Sözlü Emir

Yılmaz GÜNAL

Geçirdiğimiz günler içerisinde şüphesiz, toplum polisinin kuruluşu ile ilgili çalışmalar ve hele polisin boyunun 10 santim kadar uzatılması konuları arasında, daha büyük bir ağırlıkla yer alan diğer bir konu da poliste emir meselesidir.

Poliste «emir» konusunun ilk tartışmaları müsbet hukuk bakımından 2 Ağustos 1963 senesine kadar gider. Anayasa Mahkememiz belirttiğimiz tarihte yayınlanan 20.5.1963 tarih ve 1963/115 numaralı kararlar, Türkiye İşçi Partisi tarafından açılan bir dava da ilk defa bu konuya temas ediyordu. Davaları ayırarak ayrı bir kararında da Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun 2. maddesinin B fıkrasındaki Polisin göreceği vazifelerde selâhiyetli amirden verilecek emirlerde memurun kanununun 40 nci maddesinin hükmünün cari olmayacağı belirtilmekte idi. Memurun kanununun 40 nci maddesi ise esas olarak yazılı emir müessesesini kabul ediyor, âmirle ilgili suç teşkil eden emirler de itiraz hakkını tanıyor ve hatta yerine getirilmemesini öngörü-yüyordu. Bu bakımdan polis sözlü emirle hareket edecek ve emrin komusu suç da teşkil etse emrin âmir tarafından verilmiş olması yerine getirilmek için bir zorunluluk yükleyecek manasını taşımakta idi. Anayasa Mahkememiz de bu kanaate vardığı için, durumu yine kanunsuz emir konusunu tanzim eden Anayasamızın 125 nci maddesine aykırı görmüş ve «Anayasanın sözü geçen maddesi ile yasaklanan bir davranışa yer verir nitelikte olması bakımından da Anayasaya açıkça aykırı olan bu hükmün iptâline» karar vermiştir.

Bu iptâl kararına paralel olarak poliste emir konusunu yeni Anayasamız ışığı altında yeniden tanzim eden bir kanun tasarısı da hazırlanmış ve 15.5.1963 senesinde bir kanun tasarısı olarak meclise sevk edilmiştir.

Poliste esas olarak yazılı emir kabul edilerek Anayasamızın 125 nci maddesine uygun bir durum yaratılmak istenmiştir. Polis aldığı emirleri gerek şekil gerekse kapsam bakımından kontrol etme yetkisine sahip kılınmıştır. Emrin, kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere aykırı olup olmadığını kontrol edecek şayet aykırılık var ise, bunu âmirine bildirecektir. Âmiri emrin yerine getirilmesi hususunda yazılı olarak ısrar ederse bu emri yerine getirecek, fakat âmirinin sorumluluğu altında emir yerine getirilmis olacaktır. Fakat emrin konusu suç teşkil ettiği takdirde bu emri hiçbir surette yerine getirmeyecek tir. Yerine getirirse sorumluluktan

kurtulamayacaktır. Buraya kadar olan kısmı zaten Yeni Anayasamızın 125 nci maddede de belirttiği hususların polisler için genişletilmesinden ibaretti. Fakat ayrıca oniki gurup altında çeşitli istisnalara da yer verilmiştir. Bunlar ise şunlardır: can, ırz ve mal emniyetini korumak; Devletin şahsiyetine karşı işlenen cürümlerin faillerini yakalamak veya delillerini tesbit etmek; Devlet kuvvetleri aleyhine yanlış veya toplu olarak taarruz veya mukavemette bulunanları yakalamak veya bunların taarruz veya mukavemetlerini menetmek; hükümete karşı şiddet kullanan veya gösteren, mukavemet edenlerin yakalanması ve def edilmesi; zabıtaca muhafaza altına alınan şahıslara bina veya tesislere meskûn veya gayri meskûn yerlere vâki olacak münferit veya toplu tecavüzleri defetmek; Ağır cezalı bir suçun sanığı olarak yakalandıktan sonra zabıta kuvvetlerinin elinden kaçmakta olan şahısların yakalanması, işlenmekte olan bir suçun işlenmesine veya devamına mani olmak; Ceza Mahkemeleri Usulü ile diğer kanunlarda zabıta tarafından suç delillerinin tesbiti veya suç faillerinin yakalanması maksadıyla yapılacak aramalar; kanunsuz toplantı veya kanunsuz yürüyüşleri dağıtmak ve suçlularını dağıtmak; yangın su baskını yer sarsıntısı gibi afetlerde olay yerinde görevlilerce alınması gerekli tedbirler; umuma açık yerlerde yapılan her türlü toplantı veya yürüyüşlerde, törenlerde bozulan düzeni sağlamak, yukarıdaki maddelerde diğer kanunlarda istisnai olarak zabıtanın sözlü emirle yapmaya mecbur tutulduğu hallerde yetkili âmir tarafından verilecek sözlü emirler derhal yerine getirilir denmektedir. Bu emirlerin yazılı olarak verilmesi istenilemez. Bu hallerde ise emrin yerine getirilmesinden meydana gelebilecek sorumluluk emri verene aittir.

Görüldüğü üzere, poliste sözlü emir istisnai olarak kabul edilmiştir. İstisnalarda ise, tadat «sayma» sistemine gidilmiştir. Bunda ise, kısa sayılamıyacak bir sayma kabul edilmiştir. Ayrıca sayma sisteminde daima sayılamıyan şeyler kalacağı korkusuyla da bir de sayılmayan kanunlar da atıfta bulunulmuş ve böylece sınır genişletilmiştir. Oysaki, sözlü emir hususunu bir prensip koyarak sınırlandırmak mümkün ise de, hürriyetlerin daha emin bir teminata kavuşturulması düşüncesiyle bu yola gidilmiş olabilir.

Yaklaşan seçimler dolayısıyla, poliste emir meselesinin bu şekilde vatandaş yönünden teminatlı bir sis-

teme kavuşturulması önemli ve isabetli ise de; polis yönünden tatbikatta bu sistem zorunlu olarak bazı sakıncaları da getirecektir. Zira polis, hangi emirlerin istisnalar arasına girdiğinde tereddüt edebilir. Ayrıca, verilen emrin diğer kanunlarda istisna olarak sözlü emir şeklinde verilip verilmeyeceğinin belirtilip belir-

tilmediğini de tesbit edecek ondan sonra emri yerine getirecek veya getirmeyecektir. Burada ise polis yönünden güçlük meydana gelir. Zira polisi ilgilendiren hususlar çok değişik kanunlarda tanzim edilmiştir ve bunların sayısı da küçümsenmeyecek bir yekûn teşkil ederler.

Sosyal Refah ve Fiziki Düzen

Sevki VANLI

Hükümet edenler, kurumları idare eden kişiler ve entellektüeller, şehir plânlama işini birkaç pratik belediye hizmetinin, yapıların düzgün olmalarının plânlaması zannetmektedirler Birkaç yeraltı geçidi birkaç bulvar inşa etmenin şehir plânlamasıyla fazla bir ilgisi yoktur. Bu faaliyetin, sosyal - ekonomik bünyenin bir bütünü olduğunu anlatmak ihtiyacındayız.

«İktisadî Refah», «Sosyal Adalet» in temin edilmesini, köylerimizin, şehirlerimizin bütün ihtiyaçlarının karşılanmış olmasını istemiyen düşünür olmasa gerek. Her gerçek düşünürün insan olma hesabına bugünkü şartlardan üzüntü duyduğu muhakkaktır. Düşünür bilirdi ki, kırdaki devlet eliyle, kredi yoluyla mesken inşa etmek imkânımız yoktur ve böyle bir istek manasızdır. Hastahanelerdeki yatak dört katına çıkarmamız ve bunun için en az 25 milyar TL. harcamamız gerekir. Bilirdi ki daha uzun zaman bütün çocuklarımızı istediğimiz kadar okutamayacağız... Bugünkü şartlar içinde gecekonduların tamamını yoketmek için hiçbir çare mevcut değildir... Bütün bunlar bilindiği halde şu veya bu konunun bir küçük parçasına (teşhis konmadan dahi) teklifler, istekler ile sürülür.

Esas olarak bir toplumun hayatında fizikî düzenin önemini belirtmek isteyindiyim. Fakat bu düzen düşüncesini bir dünya görüşü içine yerleştirmeye ihtiyaç vardır.

Bu dünya görüşünün çekirdeği, bize göre, aynı sınırlar içinde doğan insanların ortak bir anlayış içinde kabullenecekleri kader birliğidir. Terbiyesi, hep beraber çalışalım, hakettiğimiz gibi bölüşelim, olacaktır. Gayesi ise, iktisadî refah ve sosyal adaletin daha ilerisinde sosyal refah olmalıdır. Bir dünya görüşünün varlığı, bir kültüründe varlığı olacaktır. İleri bir or-

tak düşüncenin yanında yalnızca zamana ihtiyaç vardır.

İktisadî refahın sosyal adaletle gerçekleşmesi veya onu gerçekleştirmesi elbette aklın ölçüsüne bırakılacaktır. Sosyal refah adıyla, ileri bir iş ve hak düzenini birlikte istediğimizi belirtmeye çalışıyoruz. Katıldığımız kader birliği içinde eşit fırsatlar, çalışma imkânları ve harcama (yatırma yöneltmeyen gelir) dengesi sağlamak zorundayız. Elbette bir toplum içinde güçlü ve güçsüzler olacak, fakat birincinin harcama imkânları, diğerinin asgarî haklarıyla sınırlanacaktır. Bunun dışında bir kader birliği istemek, en azından insanî olacaktır.

Sosyal refahın, ancak iktisadî kuruluşa sahip olan bir toplum tarafından kurulabileceğine inanıyoruz. Belirli işlerde çalışanların o iş için iyi yetişmiş, o işe göre imkânlarla sahip ve o işin gerektirdiği yerde bulunan, ikâmet eden kişiler olması istenir - yani bir bilgi, sermaye, terbiye ve isabetli iskân düzenine ihtiyaç duyuyoruz.

Bizim konumuz, iskân düzeninin şehirlerimizin payına düşen meseleleri olacaktır. Özellikle büyük ve iktisadî faaliyetleri önemli olan şehirleri köylerden ayırmak gerekir. Köyler için düşünülecek ciddi honifikasyon ve ziraattan sonra gelecek emeği değerlendirme programlarına paralel bir iskân politikasına inanıyoruz. Fakat köylerin sosyal hizmetlerinin merkezden gelecek yatırımlarla yürütülebilmesine inanmıyoruz. Buna karşılık, şehirlerdeki gelişmelerin ve yatırım yoluyla doğurulacak yeni hareketlerin idarî katılmaları zorunluk haline getirdiği kanısındayız. Buradaki gittikçe büyüyen toplanmaların iş gücünün bir kısmını sanayî, bir kısmını da toplanmanın kendisi (şehir hizmetleri) tüketecektir. Bu işgücü tüketiminin, bir iktisadî enerji kayna-

ğı olarak, idareye ihtiyacı vardır. Nasıl sanayî yatırım ve işletmesinin verimi düzen yoluyla yükseltilebilirse, sosyal hizmet faaliyetleri de aynı yoldan daha yararlı hale getirilecektir. Zaten bu iki iş sahasının, bir şehrin ihracat ve hizmet faaliyetlerinin ayrı ayrı ele alınmaması gerekir. Bir şehirdeki hizmet faaliyetleri diyebileceğimiz, şehirliliği daha iyi yaşatma çabaları, eğitim, bakım, barınma ve ulaştırmadaki başarılar, şehrin ihracat faaliyetinin başarısı için en sağlam yatırımlar olacaktır. Bilgili, sıhhatli, evinde ve iş yerinde rahatı, kolayca ulaşma imkânları sağlanmış bir şehirlinin veriminin yüksek olacağı tabiidir. Yine tekrar edelim ki, bütün bunları bir yaşama ve çalışma düşüncesi ile terbiyesinin sağlayacağı disiplinden ayrı düşünmüyoruz.

Sosyal refah için fizikî düzen insanımızın şehirle ilgili başlıca meselelerine gelince :

— Şehirden yararlanma ve şehirleşme — Köylerdeki durum ve şehirlerin onlara göre bazı çekici yönleri olduğunu biliyoruz. Bunun için köylü kente gelecektir. Bu toplanmanın bir güç birikimi (potansiyel) olduğuna inanmak, bunu önlemeye çalışmak yerine, şehirleşmeyi millî bir anlayış içinde düzenlemeye gitmek daha isabetli bir davranıştır. Fakat, idarî sonuçlara kadar varacak sosyal ve kültürel dalgalanmaları olumlu kılmak için, işgücünün bir kısmını yerleştirebilecek (makinadan eğitime kadar) ihracat sanayinin geliştirilmesine ve şehrin ona göre düzenlenmesine ihtiyaç vardır. Şehir içi hizmetleri, iç tüketimin ve şehrin bu yönde düzenlenmesinin önemi diğerinden daha az değildir. Demek ki bir şehrin refahı, işgücünü emecek yatırımlara bağlıdır ve şehirde bu yatırımlar için gerekli tedbirlerin alınması beklenir.

— Barınma — temel ihtiyaçlardan biri olan barınma, şehrin meselesidir. Gecekondu ve mesken konularından söz açmak ve durumu belirten sayılar vermek hiçbir çözüm getirmemektedir. Bugünkü konut yatırım seviyesini aşamayacağımızı ve bununla meseleyi çözemeyeceğimizi söylemekte çok pasif bir davranıştır. İmkanların paylaşılmasını istemek veya ihtiyaç sahiplerinin bugünkü talepleri, meselenin köklerinden uzak oluşumuzu ortaya koymaktadır. Şehrin plânlanmasında öngörülecek iskân sahaları düzeni, katılma, finansman, inşaat, amortisman ve kullanma dü-

zenleriyle birlikte konuya büyük ölçüde kolaylıklar ve başarılar kazandıracaktır. Bu tedbirler bir şehir plânlaması işidir.

— Şehir ve ortak tesislerin paylaşılması —

Büyüyen şehirlerimizin hiçbir yerleşim düzeni olmaması, benzeri imkânlar sahip kimselerin kendi aralarında toplanmalarını doğurmaktadır. Sosyal hizmetleri, aynı belediye ve millî yatırımdan en iyi şekilde sağlanmış yerlerde arsaların pahalı, en kötü şartlara sahip olan yerlerde ise ucuz olması tabiidir. Böylece fiziko sosyal bir sınır, gurupları ayırmakta ve her şehirli hizmetlerden dengeli bir şekilde yararlanmamaktadır. Hele gecekondualarda oturanlarda yerleşme şekilleri yüzünden, kanuna karşı olmayı benimsemeleri gerçekten zararlı bir espri hazırlayacaktır. Dengeli bir fizikî düzen, sağlıklı bir sosyal bünyeyi tarif etmektedir. Böyle bir duruma müdahale, kanunlar, finansmanlar ve çalışma programlarıyla tamamlanmış iyi bir şehir plânı aracılığı ile yapılabilir.

Şehirlerimizdeki ortak tesisler, yol, tiyatro, okul, hastahane (veya dispanserler), okul v.s. gibi ihtiyaçların iskân durumuna göre dağılımları, sosyal düzende denge sağlayacak şehirliyi mutlu ve yararlı kişi kılacaktır. Bu tesislerin büyük bir kısmının işletme kârlarının etkisi altında yer seçimine gitmesi olağandır. Fakat iyi bir şehir plânı ve bahis konusu ettiğimiz gayelerle bunların daha dengeli bir yerleşime gitmeleri için zemin hazırlamak mümkündür. Zira plân bir kanun yetkisiyle tahsisler yapar, yani bunları kısmen yönetme imkânlarına sahiptir.

— Çalışma yerleri — Çalışma yerleri şartlarının verimi büyük çapta etkilediği bellidir. Bunun için, ulaşım da kolaylık sağlamak için şehrin ortasında her türlü iş yeri açmak veya yatırımı yetersiz hale getirecek seviyedeki yapılar yapmak düşüncesinden uzağız. Konuya göre, şehir, şehir dışı münasebetlerin ve tesislerin kurulmasında kolaylık bulunan sahalarda düzenlenmesi ile buralarda ucuz fakat elverişli yapıların inşası gereklidir. İmalâtı şehir ihtiyacının üstüne çıkan sanayî kuruluşlarında; şehir plânlarının yer gösterememeleri, deniz ve kara bağlantılarını seçememeleri veya tekliflerin gerçekleştirilmelerinin çözümsüz olması şehirlerin iktisadî faaliyetlerini ciddi şekilde engellemektedir.

Şehirlerin plânlanması, iktisadî varlık gösterebilen bir ölçüye ulaşmış toplulukların yaşayışına yön veren fizikî bünyenin düzenlenmesine ihtiyaç vardır. Bir şehir plânının iktisadî faaliyetlerin gelişmesini desteklemesi, bazı konulara yer vermek suretiyle yol açması mümkündür. Aynı plânın bir sosyal düzen getirmesinde beklenir. Buna bir bütün olarak, plânın tarifidir diyebiliriz.

Şehirlerin çalışma ve yaşama şeklini düzenleyecek şartların tesbitinde

bir dünya görüşüne, seçime, tercihlere ihtiyaç vardır. Dünya görüşünün seçiminde gayelerin yanında pek çok meselelerle karşılaşmak mümkündür. Modern batı düşüncesinin pek çok şeyi çözdüğüne inanıyoruz. Ayrıca ihtisas seviyesinden bilgi katılması bu meselelere açıklık ve teklif getirecektir. Teklifin değerlendirilmesinde veya tekliflerden birinin seçilmesinde, yine dünya görüşünün yardımını sağlayacağız. Böylece şehir plânının çözümleri ortak bir yöne sahip olacaktır.

Serbest Sütun

Vergilerin ilân Edilmesi

M. GÜNYAKTI

1950 yılından itibaren tatbik edilmeye başlanan yeni vergi sistemimizde vergilerin Tarh ve Tahakkuk işlemleriyle gelirlerin tesbiti yeni esaslara bağlanmıştır.

Günün şartları, iktisadî gelişmeler modern esaslara göre hazırlanmış olan Vergi Usul Kanunu ile Kurumlar ile Gelir Vergisi Kanununu sık sık değişikliklere uğratmıştır. Daha çok sosyal gelişmeler, vergi muafiyet ve istisnaları ile vergi dilimlerinin yeniden tesbitini gerektirmiş, siyasi hayatımızda da tesirli bir unsur olmuştur.

5432 sayılı Vergi Usul Kanununun vergi mahrumiyetine ait 5. ci maddesindeki donukluk 1960 ilâ 1963 yılları arasındaki iktisadî daralmalar sebebiyle vergi mükelleflerinin ard ard'a zarar beyan etmeleri ve vergi gelirlerinin ümit edilen neticeyi vermemesi yüzünden 485 sayılı kanunla giderilmeye çalışılmıştır.

485 sayılı kanunla yeni fıkralar eklenerek ödenen vergilerin ilânıyla vergi gelirlerinin artırılacağı düşünülmüştür.

Vergi Usul Kanununun bu maddesini aynen aldıktan sonra İktisadî ve Sosyal hayattaki etkileri ile vergi gelirlerindeki sağladığı artışı, uygulama şeklini ele alacağız. Vergi Usul Kanununun değişik 5. ci maddesi aynen şöyledir.

Aşağıda yazılı kimseler görevleri dolayısıyla, mükellefin ve mükellefle ilgili kimselerin şahıslarına, muamele ve hesap durumlarına, işlerine, işletmelerine, servetlerine veya mesleklerine müteallik olmak üzere öğrendikleri sırları veya gizli kalmaları lazımgelen diğer hususları ifşa edemezler ve kendilerinin veya 3. ncü şahısların nef'ine kullanamazlar.

1 — Vergi muameleleri ve incelemeleri ile uğraşan memurlar ;

2 — İtiraz ve Temyiz komisyonlarında görevli olanlar ;

3 — Vergi kanunlarına göre kurulan komisyonlara iştirak edenler ;

4 — Vergi işlerinde kullanılan bilir - kişiler.

Bu yasak, yukarıda yazılı kimseler, bu görevlerinden ayrılışları dahi devam eder. (x) Ancak, vergi güvenliğini sağlamak amacıyla gelir sermaye şirketlerinin Kurumlar Vergisi beyannameleri üzerinden tarh olunan Gelir ve Kurumlar vergileri ile mükelleflerin adları ve unvanları bağlı oldukları vergi dairelerince beyannamelerin verildiği yıl içinde dairenin münasip yerleri ne asılacak cetvellerde açıklanmakla beraber ayrıca kitap halinde veya Resmî Gazete ile yayınlanır. Mükellefin bağlı bulunduğu teşekkül varsa, bu ilân orada da yapılır.

Beyanname vermiyenlerle zarar gösterenlerin bu durumları cetvellerde belirtilir.

Açıklanan bu bilgiler ele alınarak mükelleflerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüz edilemez. Aksine hareket edenler hakkında Türk Ceza Kanununun 480, 481, 482 nci maddelerindeki cezalar üç misli olarak hükmolunur.

27 Mayıs 1960 devrimiyle iktisadî hayatımızda bir duraklama ve bilâharede siyasi gelişmelerin etkisiyle daralmalar baş göstermiştir. Devrim hükümetleri derhal yeni tedbirler alarak banka kredilerini ve devlet harcamalarını yeniden tanzim yoluna gitmişlerdir. Birçoklarının piyasaya sürmek istemediği atıl kalan paralar, iktisadî canlılığın durmasına ve banka kredilerinin daralmasına sebep olmuştur.

Emisyon yoluyla piyasaya sürülen para ; banka mevduatı veya vergi yoluyla geri çekilemediğinden şahısların elinde veya gayrimenkul alım ve inşaat işlerinde kullanıldığından fiyat yükselmelerini hız-

landırmıştır. Ekonomimizin diğer sahaları para darlığı çektiğinden işsizlik artmış, millî istihlal azalmış, bu yöndeki ikisadi daralmayı önlemek için devlet yatırımlarının artırılmasına gidilmiştir. Yatırımların finansmanının sağlanması için de dış borçlanma ve dış borçların vadelerinin ertelenmesi tercih edilmiştir.

Ticaret hayatı geniş itimada ve krediye dayandığından eskinin çömlekte para saklama usulü bir fayda sağlamaktan ziyade paranın devir ve tedavül süratında azalma olacağından faydadan ziyade millî gelir artışına zarar vermektedir.

Siyasî hayatımızın, iktisadî ve ticarî hayatımıza etkisi büyük olduğundan 1961 seçimleri sonunda yavaş yavaş bir gelişme görülmüştür. Sosyal hayatımızda da bir hayli gelişmeler olmuş, 1965 yılının Türkiye'si ile 1965 yılının Türkiye'si sosyal yönden bir sayılmaz. Bilhassa 27 Mayıs Devrimiyle sosyal bünyemizdeki gelişme, yeni yeni imkânların sağlanması, sendikalaşma faaliyetlerinin artması çalışanların haklarının korunmasına imkân vermiştir.

Devrimle birlikte 27500 kişinin yedek subay öğretmen olarak yurda dağılması, memleket gerçeklerinin gün yüzüne çıkarılması ve halkın uyanmasını sağlamıştır. Halk eğitiminin hızlanması ve köycülük dâvasının doğması bu sayede olmuştur.

Büyük toprak sahiplerinin gelir vergisinden muaf olma hakları 1961 yılından itibaren kaldırılmış, bunun yerine istisna hadleri konulmuştur. Böylelikle tarım kazançları da vergi mevzuuna alınmış oluyordu. 484 ve 485 sayılı kanunlarla tarım kazançlarındaki istisna hadleri düşürülerek ayrıca asgarî vergi esası konulmuştur.

Diğer taraftan vergi nisbetlerinde ve gelir dilimlerinde, enaz geçim indirimi esasında, kazançların tesbiti usulünde de bazı değişimler yapılmıştır. Bir taraftan bu değişimler olurken hüsnüniyetli vatandaşların çeşitli tarizlerden korunması, vergi alacağının ziyaa uğratılmaması için gerçeklerin kamu oyuna duyurulması gayesiyile ödenen vergilerin ilânı kabul edilmiştir.

Memur ve işçilerin aylıkları belli olduğundan ödedikleri vergide kendi istekleriyle bir azaltma yapamazlar. Bunların maaş ve ücretlerinden her ay tevkif suretiyle vergi alındığından ticaret ve sanat erbabındaki tepkiyi göstermezler. Aslında bunların ödedikleri vergiler yılda toplam olarak büyük meblâğlara baliğ olmaktadır. Yıllık beyanname ile vergiye tabi olanlar daha çok vergi ödediklerinden şikâyetçilerdir. Eğer tevkif usulü ile vergiye tabi olanlarda beyana ve ilâna tabi tutulursa sosyal çekişmenin öneneceği ve piskolojik tesirlerin daha yararlı olacağı düşünce-sindeyiz.

Gelir Vergisi mükellefleriyle sermaye şirketlerinin beyannameleri üzerinden hesaplanan vergileri; matbu cetveller halinde ilân tablosuna asılmakta, Resmî Gazete veya kitap halinde yayınlamak ta ve mükellefin bağlı bulunduğu teşekkülde de ilân edilmektedir. Bu teşekküller; Etibba Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları, Barolar ve Mühendis ve Mimar Odalarıdır.

Vatandaşların yaşama seviyesini yakinen bildikleri kimseler hakkındaki gerçekleri ilân yoluyla öğrenmeleri sayesinde âmme vicdanının etkisi daha müessir olacaktır. Yalnız bu ilân olunan bilgilerin başkaları aleyhinde gerek vergi muameleleri ve incelemeleriyle uğraşan ve ilgisi olan şahıslarca, gerekse bunların dışında kalan kimseler tarafından kullanılmak istenmesi, mükellef haysiyet, şeref ve haklarına tecavüz edilmesi kanunen men edilmiştir. Müeyyide olarak Türk Ceza Kanununun 480, 481 ve 482 nci maddelerinde belirtilen cezaların 3 katının tatbik edileceği belirtilmiştir.

Vergilerin ilânı ilk defa bu yıl yapılmaktadır. Başlangıçta bir kısım hatalar olacak önümüzdeki yıllarda daha faydalı neticeler doğacaktır. İlân cetvelleri, mükellef adedi az olan yerlerde kolay ve hata ihtimali az olarak hazırlandığı halde, Ankara, İstanbul, İzmir gibi onbinlerin üstünde mükellefi olan vergi dairelerinde çeşitli imkânsızlıklardan dolayı geç ve zor hazırlanmaktadır. Beyannamelerin ve bilgi fişlerinin eksik doldurulması, bu eksiklerin tamamlanması için gösterilen çabanın bir hayli zaman almasına ve dolayısıyla ge-

cikmeğe sebep olmaktadır. Ayrıca beyanların meslek ve iş gurublarına göre ayrılıp cetvellerin de bu esaslara göre hazırlanması gerekmektedir. Bu sebeplerden dolayı Türkiye'de ilânlar henüz tam olarak hazırlanamamaktadır.

İlânlar yapılırca bir kısım mükellefin faaliyet durumları, yaşama seviyeleri ve cemiyet hayatındaki mevkiileri ile mütenasip olmayan vergiler ödediği görülecektir. Bunun sebepleri, gayrimenkul, menkul, telif kazançları ve sair kazançların ve iradelerin ve eşlere ait gelirlerin birleştirme mecburiyeti olmaması halinde beyan edilmemesi, serbest meslek ve sanat faaliyetleri icra edenlerin ise, düşük gelir göstermeleridir.

Netice olarak 1964 yılı bilhassa Kıbrıs buhranının da tesiri ile iktisadî ve ticarî sahada bir durgunluk yılı olmasına rağmen, 485 sayılı kanunla vergilerin ilânının kabulü, ortalama kâr esasının tatbiki, 484 sayılı kanunla giderlerin beyan edilmesi mecburiyetinin konması vergi gelirlerinde geçen yıllara nisbetle belirli bir artış sağlamıştır. Gelecek yıllarda daha düzenli ve gerçeklere daha çok uygun rakamların ilânını ümit ederiz.

**REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!**

BASIN İLAN KURUMU

**YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.**

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telegraf adresi : BASINKURUMU

(Basın 15657/A 10382) — 376

Günümüzü Aydınlatan Belgeler

IRAK PETROLÜ

PETROL İÇİN GİZLİ SAVAŞ :

Dr. N. CORCIYADES

Irak Petrolleri ve bunların Akdenize ulaştırılması hakkında doktor N. Corciyades tarafından verilen şayanı dikkat bir konferans :

Bundan elli sene evvel, petrolün mevcudiyeti yalnız Amerika, Kafkasyada ve Romanyada malûm idi. O tarihte, petrol madenlerinin - tıpkı kömür madenleri hakkında beslenen kanaat gibi - yakında tükeneceği zan ediliyordu. Buna karşı bir tedbir olmak üzere çağlıyanlardan istifade etmeği düşündüler. Ve hakikaten birçok fabrikalar, ve şimendiferlerden çoğu, bugün muharrik kuvvet olarak, çağlıyanlardan elde edilen elektrik cereyanıyla işlemektedir. Bundan maada Sahrayı Kebirin merkezî çöllelerinde harareti teksif etmek suretiyle bir muharrik kuvvet temini, med ve cezirlerin kuvvetinden ve deniz sularındaki saklı hararetten istifade cihetleri bile düşünüldü.

Onuncu tabkiki kimya kongresinde, Mösyö G. Klod, Küba'da yaptığı tecrübelerin neticesini bildirdi. Diğer taraftan umumi harp, devletlerin askerî ve siyasal bakımlardan üstünlük elde edebilmelerinde, petrolün ve umumiyetle mahrukatın ne derece ehemmiyetli bir rolü olduğunu meydana koydu. Hattâ mahrukatın ve demir madenlerinden mahrum bir devletin, bağı başına bir siyasaya sahip olamayacağı iddiası bile ileri sürüldü.

Mahrukatın tükenmesi korkusu, birçok kâşifleri, yeni petrol madenleri aramağa sevk etmiştir. Mısırdaki (Cebeli Kamis) de mevcut ve bugünkü gün işletilmekte bulunan, fakat memleket ihtiyaçlarına yetişmeyen petrol madenleri işte bu ihtiyaçtan doğma bir keşiftir.

Diğer taraftan, otomobil ve tayyelerde benzin, vapur makinelerinde mazot kullanılması, petrol ve müstahsalatının sarfiyatını okadar arttırmıştır ki, nihayet başka bir muharrik kuvvet aramak mecburiyeti hasıl olmuştur.

Kraking usulüyle sun'î benzin imal ederek tabii benzinin yerine ikame çarelerini aramak maksadıyla Fransada, Almanyada ve Rusyada petrol enstitüleri ihdas edildi; Strazburgda (1928) yılında toplanan tabkiki kimya kongresinde, benzin yerine sair malum mahrukatla işliyen otomobiller teşhir edildi. Bu kongre esnasında biri Leningrad Üniversitesi Petrol İlmî Profesörü İgnatıyef diğeri Petrol Enstitüsü Müdürü Pineau olan iki meşhur petrol âlimi, okadar beklenilmeyen beyanaatta bulundular ki, sözleri umumi bir hayreti mucip oldu. «İstediginiz kadar petrol ve petrol müstahsalatı istihlâk edebilirsiniz, diyordular. Yeraltındaki gizli petrol okadar zengin miktardadır ki, korkulacak hiçbir şey yoktur.»

İşte bu petrol kuyularından biri de Irak petrolüdür.

Mukaddes kitaplar, Hazreti Nuhun, gemisini, içinden ve dışından, Irak topraklarından çıkardığı nefit ile sıvadığını yazmaktadır. Nuh'un çocukları, Babil Kulesi inşaatında, su geçmez tuğlalar imalinde aynı maddeyi kullanmışlardır. İran atesperestliğinin yerden fıskıran petrol kaynaklarının alev almasından doğduğu malûmdur. Dicle kayıklarları, kamış sepetten başka birşey olmayan kayıklarını, memlekette bol bol buldukları ziftle sıvırlar, hattâ bu sıyah ve yapışkan maddeye nefit (vafda) adını verirler. Bu memleket aşiretleri halkının, beygirlerinin ve develerinin bazı cild hastalıklarına karşı ilâç makamında petrol kullandıkları ve petrola «taşyağı» ismini verdikleri gene malûm bir keyfiyettir.

Bu kâşiflerden, Cenubi İranın bugün «Anglo Persian Oil Co.» tarafından işletilmekte olan çok zengin petrol madenlerini keşfeden Yeni Zelândalı Vilyam Darsi'de, yukarıda zikrettiğimiz noktalardan cesaret alarak, dikkatini, Dicle muntakasına çevirmiştir. Bu yeni kaynakların çok zengin kaynaklar olduğunu hissededen Almanya, Abdülhamit hakkındaki okşayıcı muamelelerini arttırdı. Ve 1903 yılı Martında, İstanbul — Bağdat demiryolunun inşası imtiyazını elde etti. Bu demiryolunun Irak petrolü arazi-sinden geçmesi icap ediyordu.

Anglo Persian Oil Şirketine karşılık olmak üzere «Turkisch Petroleum» teşkil edildi. İngiltere, İstanbulca teşebbüslerde bulundu ve kavga nihayet bir anlaşma ile neticelendi. Irak petrol madenlerini işletmek üzere bir gruba imtiyaz verildi. Ve bu imtiyaz iradeye iktiran etti. Bu grupta Anglo Persian % 50, Shell % 25, ve Doyçe Bank % 25 nisbetinde hissedar bulunuyorlardı. Umumi harbden sonra, Fransa, mağlûp Almanyanın hukukuna sahip oldu. Fakat Amerika kendine hisse ayrılması talebinde bulundu.

O sırada, İngiltere, Emir Faysal Irak tahtına oturtmuştu. Faysal, eski İngiliz şirketinin imtiyaz haklarını «The Irak Petroleum Co.» namıyla teşekkül eden yeni şirkete bahşetti.

1925 senesinde akdedilen son bir ihtilâf mucibince alâkadarların hisseleri şu şekilde tesbit edilmişti. «Kârın % 51, Baron Gülbekniyan tarafından teşkil edilen bir şirkete ayrıldıktan sonra % 95 i, Anglo Persian, Royal Dutch, Amerika konsorsiyomu ve Fransız petrol kumpanyası arasında müsavi hisselerle taksim edilecekti.

Heyetin çalıştığı memleket nakil vasıtalarından büsbütün mahrum, haydutlar ve müteassıp bedevilerle dolu bir memleketti. Gündüzün müthiş sıcağına mukabil gece fevkalâde soğuk oluyordu.

Irak'ın petrol maddelerini esaslı surette ilk defa tetkik eden, Hindistan İlmî Arz Cemiyeti Reisi, Doktor Pascoe olmuştur.

Bu tetkik neticesinde, 1925 Tegrinievvelinde, âzasının 3 ü Fransız olan 12 kişiden mürekkep bir komisyon, Doktor Pascoe'nin elde ettiği neticelere ait bir rapor tanzim etti.

Konsorsiyoma terk edilen muntaka 90 kilometre murabbaında olduğu halde Iraktaki 31 tane kuyu 270 kilometre murabba bir saha işgal etmektedir. Fakat, şirketlerin göze aldıkları yüksek masrafları kapatmak ve hissedarları tatmin etmek için, bu kuyuların muazzam istihsalatını satmak icap ediyordu. Malın, yerinde satılması kabil olamayacağı ve Akdeniz limanlarına sevki lâzım geldiği çabucak anlaşıldı. Petrolü, Fransız mandası altında bulunan Tarablus ile İngiliz mandası altında bulunan Hayfaya ulaştırmak lâzımdı. Bunun için 1900 kilometre uzunluğunda iki boru tesisatı yapıldı.

Gerçi Amerikadaki (Standard pipe line Co.) nin 700 metre uzunluğundaki pipe lineleri gibi daha uzun tesisat mevcut ise de, burada, çorak, fevkalâde ârızalı, ıssız ve eşkıya dolu tehlikeli arazi mevzuu bahs bulunuyordu.

Kerkükten başlayarak Şark ve Garp muntakalarında dolaşan 241 kilometre uzunluğunda kalın bir çift boru Fıratı aşarak ikiye ayrılır bir kolu Şimalden Tarablusa diğeri kolu Cenuptan Hayfaya doğru uzanır. Kalın ve yapışkan ham petrol çok kuvvetli 14 basıncı tulumba vasıtasıyla sevk edilir. Bu boruların döşenmesi için, tatlı su kuyuları açmak, yapı malzemesinin sevki için yollar yapmak, ameleli barındırarak hangarlar inşa etmek ve telgraf ve telefon hatları tesis etmek lâzım geldi.

Bu inşaatın plânları için 1928 den 1931 senesine kadar çalışıldı. Nihayet 1932 başlangıcında (Mediterranneen pipe line ltd), «Irak petroleum Co.» şirketini teşkil etti. Bu şirket boru döşeme işini üzerine aldı.

İlk önemli güçlük, Dicle'nin son sahiline ulaşıldığı zaman meydana çıktı. Çünkü bu sahil çok kayalık ve sarptır. Borunun yerleştirileceği hendeği kazabilmek için dinamit kullanılması zaruretli hasıl oldu. Dicle'nin öte tarafında, kısmen çöl, kısmen kumlu tepelerle dolu, daha fenası, bilhassa taşma mevsimlerinde daima bataklık olan bir memlekette dolaşıldı. Aynı güçlük Fıratın geçildiği sırada tekrür etti. Bu nehri geçtikten sonra 12 kilometre mesafede çift boru iki kola ayrılır. Birinci kolun yolu üzerindeki arazi diğerinden daha müsaittir. Diğer kolun uzunluğu 748 kilometre olduğu halde bu kol 610 kilometre uzunluğundadır ve yolun üzerinde rast geldiği müşkülât gayet ufaktır.

Şimal kısmındaki bu kol, hep Fransız arazisi üzerinde, 129 kilometre uzunluğunda Fırat Nehrine müvazi olarak uzanıp gider, Suriyeye girdikten sonra, arazinin ârızalarını takriben 275 ilâ 720 metre yüksekliğe kadar tırmanır, Palmir harabeleri civarından ve Hums şehri yakınından geçer ve denize doğru iner. Sahil, yüksek tonajlı gemilerin yaklaşmasına elverişli olmadığından 1.500 metre ileriye kadar uzatılmış ve koca bir şamandıraya raptedilmiştir.

Cenup kısmına giden kolun geçtiği yol daha büyük ârızalarla doludur. Bu kısımda yol daha sarp olduktan başka su da yoktur. Yalnız Rusya'da suyu oldukça bol bir kuyu vardır. Fakat bu da 700 metre yüksek bir tepededir. Kuyunun bu vaziyeti yüzünden, o nokta, en eski zamanlardan beri kervanların toplandıkları bir mevki vazifesi görmektedir. Bu kuyu Şam ile Bağdat arasında ve her ikisine de aynı derecede uzak bulunmaktadır. Türkler zamanında buraya bir telgrafhane ve kuyuyu aşiretlerin hücumundan korumak üzere bir dam inşa edilmiştir.

Bugünkü gün burada bir tayyare ve bir telsiz telgraf istasyonu vardır. Fakat bu noktadan itibaren memleket çok ârızalanmaktadır. Havran, lâvlar ve çorak dağlarla dolu, susuz, ağaçsız, toprağı sert ve sayısız ârızalardan ibarettir. Nakliyat zordur. Mesken namına hiçbir şey yoktur. Tarihî mabetlere ait olması muthemel harabeler pek çoktur.

Borunun geçtiği yol üzerinde 1036 metre yüksekliğinde bir dağ tesadüf edildi. Bütün bu güçlükler Hicaz demiryolunun geçtiği arazi üstünde bulunan Mafraka kadar böylece devam eder. Ve ancak Yordan Nehrinin şarkında 27 kilometre mesafede bulunan İbrit'de nihayet bulur.

Bu mevkiden itibaren meskûn muntakalar başlar. Boru, satılı bahirden 270 metre aşağıda Yordan Nehrinden geçer ve Seyid Razin vadisinden dolaşarak Hayfanın şimali şarkısına 3 kilometre mesafede kân körfeze gelir.

Vakit kazanmak için aynı zamanda üç yerde çalışılmış ve malzeme dört ayrı memlekete sipariş edilmiştir. Fransa 2.000 kilosu 25-30 santimetre açıklıkta çelik boru olmak üzere 55.000 ton boru vermiştir. En büyük ve en pahalıya mal olan müşkülât, ameleye içilecek su tedariki olmuştur.

İnşaat iki üç ay zarfında kâmilen nihayet bulacak ve bir milyar Fransız francına mal olmuş olacaktır. Bu teşebbüsün istifade edeceği en büyük ekonomik nokta Hayfa ve Tarablus limanlarının Avrupalıya ve Hint denizlerine, Bakûdan ve Amerika limanlarından daha yakın olması keyfiyetidir. Amerikalı müte-hassis Wright Franklin, Irak petrolünün diğer memleketler petrolüne bakınca çok daha ucuza mal olacağını söylemekte ve raporunda, burada tekrarı uzun sürecek olan bir takım sebepler zikretmektedir.

Kültür ve Sanat

emperyalizm nedir?

Mehmet SEYDA

«Az gelişmiş ülke» demek ne demektir?

«Sosyalizm» ne anlama gelir; Stalin'in resmi burnuna dayatılır da,

«Tükür şunun bıyığına!» dendiğinde tükürürsen sosyalistlikten çıkar mısın,

Çiğercinin kedisi, sana, «Açlıktan bahsediyorsun; Demek ki sen komünistsin.» derse krediye uyar mısın?

«Emperyalizm» derler bir şey vardır, o şey ne mene bir şeydir?

27 Mayıs'tan sonra, bunlar gibi soru ve sorunların açıklanma yasağı kalktı. Geçen seçimler pek bir şey değil, asıl önümüzdeki seçimlerde, 10 Ekim 1965 Pazar günü, Türk Ulusu ağır bir sınavtan geçecek, kendisini şaşırtmak, aldatmak, uyutmak isteyenler karşısında davranışının ne olduğunu belli edecektir. İlk Cumhuriyet'in ilânından bu yana görkemli görkemsiz hükümetler görmüş ve okuma yazma seferberliği bir türlü gerçekleştirilememiş yurdumuzda, hepimiz, seçim sonucundan çok şeyler öğreneceğiz.

Aydınlarımız, şimdilerde, her zamankinden daha geniş ölçüde çıkışlar yaparak, tarihsel sorumluluklarını kavradıklarını belli ediyorlar.

Gerçek Yayınevi'ni kuran Fethi Naci, «Az Gelişmiş Ülkeler ve Sosyalizm» adlı ilk kitabının peşinden hemen ikincisini de yayınladı: «EMPERYALİZM NEDİR?»

Türkiyenin içinde bulunduğu az gelişmiş ülke olmaktan kurtulma savaşının yolları arar ve tartışmaları siyasal partilerin günlük demeçlerine sığrayıp sağ-sol, ortanın solu deyimleri harman edilirken, denebilir ki, Fethi Naci'nin Yayınevi, adına yakışır biçimde, ekonomik toplumsal sorunlara bilimin ışığını tutmaktadır. Buna karşın, kitabın son kerte açık, yalın, çetrefillikten kaçan dili, kurcalanan sorunlar nice ağır, karışık olursa olsun, gerçek halk dostu bir aydının, çok iyi anladığı şeyleri çok iyi de anlatabileceğinin birer kanıtı olarak, rahatlıkla okunmaktadır. Son günlerde raslanılan kimi bilim ve sanat yazılarındaki o zorlama derinlikle, sağ kulağı sol elle tutma eğilimleri ve karmakarışık tümceler, kitabın bu yönüne de dikkati çekmemizi zorunlu kılıyor. Anlaşılacağı üzere, Fethi Naci, alışla geldiği gibi, akademik plânda kalıp sadece «yüksek aydın» kişiyi gözönüne almamakta, yaşayışa girip karışarak ülkeyi damgalayan böylesine önemli sorunların daha geniş, daha yaygın ve büyük topluluklarca da açık açık öğrenilmesini amaçlamaktadır.

EMPERYALİZM NEDİR?

İşte: «Emperyalizm, bankalarda dolarıdır, okullarda süt tozudur, stadyumlarda ciklettir. Emperyalizm, radyolarda «Memlekette Sana'dır yağların en güzeli» nakaratıdır, sofralarda soya yağıdır, limanlarda törenlerle karşılanan buğdaydır. Düne kadar emperyalizm bunlardı.

Ama bugün, emperyalizm sattırılmayan zeytin yağıdır, en sıkışık zamanlarda jet uçaklarımıza verilmeyen yakıttır, ay çiçeğinin düşük fiyatıdır, petrolün yüzde 35 yüksek fiyatıdır...»

Yazar, gözle görülür elle tutulur, çilesi çekilmekte olan somut örnekler veriyor. «Emperyalizm ve Türkiye denince akla 16 Ağustos 1838 de Mustafa Reşit Paşa'nın Baltalimanı'ndaki yalısında imzalanan İngiliz Ticaret Muahedesi gelir» diyor.

Hep, hep somut örnekler:

«Yabancı sermaye, Ereğli Demir Çelik aracılığıyla Türk sanayiine hâkim olma yolundadır. Ve bunun için devletin parası kullanılmaktadır. Bu büyük tesisin sermayesinin yüzde 51'i devlete ait olduğu halde Menderes Hükümeti zamanında kabul edilen bir kanun bu tesisi özel teşebbüs saymıştır!

Dış ticarete milli çıkarlarımıza göre değil, Amerika'nın isteklerine göre hareket etmek, alışılan bir durum olmuştur. Elimizde kalan ve alıcısı hazır bekleyen zeytin yağlarımızı satabilmek için Amerika'nın rızasını almak gerekmiştir. Ticaret serbestliği adı altında Türkiye bir açık pazar haline getirilmek istenmektedir.

Türk sanayiini mahvedeceğini bile bile Avrupa Ortak Pazarı'na girmeğe çalışılmaktadır.

Ekonomik bakımdan emperyalist ülkelere bağlı oluşumuz bağımsız bir dış politika izlememizi imkânsızlaştırmış, ilk Millî Kurtuluş Savaşını yapan biraz gelişmiş ülke olduğumuz halde, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nda, millî kurtuluş savaşlarını yapan ülkelere karşı daima emperyalist kuvvetleri tutmak zorunda bırakılmışızdır.

Kültür ve eğitim işlerimiz emperyalistlerin diledikleri gibi at oynattıkları alanlar halindedir. Millî Eğitim işlerimize Amerikan Yardım Teşkilâtı dilediği gibi karışmaktadır. Bu teşkilâtın eğitim misyonunun başına Alman okullarını Amerikanlaştırmakta büyük başarıları görülen Dr. Wrinkle adlı bir zat getirilmiş, bu zat Türk eğitiminin üst idaresini Amerikanofil bir kadronun eline teslim etmek için gönlünce çalışmak imkânlarını bulmuştur. Amerika'dan Türkiye'ye kitle halinde uz-

manlar getirilmiş, Türkiye'den Amerika'ya 4 aylık Amerika gezilerine yüksek yolukla kitle halinde Millî Eğitim Bakanlığı üst kademe personeli gönderilmiştir. AID misyonunun Türk eğitimi için hazırladığı projeler gereğince yetiştirilmek üzere Amerika'ya gönderilecek personelin seçimi tamamıyla Amerikalılara bırakılmıştır. Bunlar, dilediklerini seçer, Amerika'ya gönderir ve dönüşlerinde de diledikleri yerlerde çalışmalarını sağlarlar. Tayin konusunda hoşlanmadıkları bir durumla karşılaşılarsa yardımın kesileceği tehdidi hemen hazzırdır.

Ve sonra NATO, CENTO, Amerika ile yapılan ikili anlaşmalar, Türkiye'de de Türklerle ilgili meselelerde karar veren Amerikan mahkemeleri, kiralanan vatan toprakları.. Ekonomik gelişmemizi baltalayan ağır askerî masraflar..»

Türkiye'nin hangi anlayıştan kalkılıp hangi anlayışa peşke çekildiğini, şu konuşmalar en anlayışsıza da yeterince anlatır sanındayız:

1. Yıl 1942. İnönü «çiftlik ağası» ile 1965 Türkiye'sinde «fazilet erbabı» ilân edilen «tüccar» hakkında şunları söylüyor: «Bulanık zamanı bir daha ele geçmez fırsat sayan eski bataklık çiftlik ağası ve elinden gelse teneffüs ettiğimiz havayı ticaret metaı yapmaya yeltenen gözlü doymaz vurguncu tüccar ve bütün bu sıkıntıları politika ihtirasları için büyük fırsat sayan ve hangi yabancı milletin hesabına çalıştığı belli olmayan birkaç politikacı, büyük bir milletin hayatına küstah bir surette kundak koymağa çalışmaktadırlar. Üç beş yüz kişiyi geçmeyen bu insanların vatana karşı aşıkâr olan zararlarını giderme yolu elbette vardır.. Ticaretin ve iktisadî faaliyetlerin serbestliğini bahane ederek milleti soymak hakkını hiç kimseye, hiçbir zümreye tanımamalıyız.» (Kasım ayı başında Meclis'i açış söylevinden)

2. Yıl 1947. Yabancı sermayeye çağrılar başlıyor. Hasan Saka Hükümetinin programından: «Şu noktayı belirtmek isterim ki hükümet her türlü ekonomik teşebbüslerde yerli olduğu kadar yabancı sermayeye geniş yer ayırmak ve bunları teşvik etmek kararındadır.»

3. Yıl 1957. Bayar'ın İstanbul konuşmasından: «Biz memleketimizde Amerikalıların ilerleyişleri seyriyi takip ederek çalışmaktayız. Öyle ümit ediyoruz ki 30 sene sonra bu mübarek memleket 50 milyon nüfusu ile küçük bir Amerika olacaktır.»

«Hah..» diyor akıl, «memleketi yıkıntıya ve sömürgeleşmeye götüren bu zihniyetin karşısına dikil! Küçük, tipik bir Amerika modeli olmak isteyenlere bağır: «Ben, geçmiş ile, kurduğu uygarlıklarla, Amerikalıdan daha eski ve köklü bir ulusun evladıyım. Topraklarımda Türk bayrağı dalgalanır, Türk yarığları konuşur. Sen, hele başımdan soyguncu Amerikan elini çek, ben, kendi davamı kendim çözümlerim..»

Gönül, bu ekonomik kurtuluş savaşına yerli tüccarın, sanayicilerin, toprağına keçi sokanı öldürten ağanın da katılmasını çok ister. Ama nerdeee? Onların birçoğu soygun ve yağmada yabancı sermayenin

işbirliğisidir. Bugünün Türkiye'sinde, Morrison Firmasının temsilcisi Süleyman Demirel adlı bir zat da, Başbakan Yardımcısıdır.

Bir yerlere geldik işte.

Ama, unutulmasın, buradan, bir yerlere gidilir. Bütün uluslar gitmişlerdir. Türkiye de gidecektir. Morrison temsilcisiyle partisi yalnız bırakılmıyor. 26 Mayıs 1960'ın gece yarısına kadar milletin başına çökmüş o karabasan bir daha «yaşanabilir mi? «27 Mayıs 1965 sabahı İstanbul şehrinin asfaltlarında «Petrol millileştirilecektir» yazıyor-

du, «Emperyalizme paydos» yazıyordu. Asfaltlarda ve afişlerde iki büyük örgütün, Türk - İş'le Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun adları okunuyordu.»

Bir ulusun işçisiyle gençliği uyanıksa.. 26 Mayıs 1960 gecelerinin yeniden yaşanmayacağı artık ortadadır.

Hasıraltı edilmek istenen gerçekleri su yüzüne, gün ışığına çıkararak Fethi Naci'ye, «Emperyalizm Nedir?» sorusuna verdiği açık, kesin yanıtlardan ötürü teşekkür borçluyuz. Ama bu borcu, kitabımı okumakla ödeyelim.

VANDALLIK, VURDUMDUYMAZLIK VE VATANSIZLIK ÜZERİNE XIX

Afyon şerbeti ve 1961

Mehmet Metin NIGAR

İnsanlığın müşterek malı olan sanat ve kültür eserlerinin, milletlerin hayatındaki maddi ve manevi rolü ve değeri büyüktür. Türk vatanı, sanat ve kültür varlıkları bakımından dünyanın zengin bölgelerinden biri olup, yüzyıllarca, büyük medeniyetlerin doğuşuna ve gelişmesine sahne olmuştur. Türk milleti toprak altı, toprak üstü sanat değerlerinin yapıcısı, koruyucusu ve varisi olmakla iftihar edebilir. Ancak çok zengin olan sanat ve kültür değerlerimizi gelecek nesillere intikal ettirmek için istenildiği şekilde teşkilatlanmış değiliz. Bu yüzden ki, toprak üstü, toprak altı değerlerimiz layık olduğu şekilde korunmadığı gibi, müzelerimiz de öğretim, halk eğitimi ve ekonomik bakımlardan arzu edildiği nisbette kıymetlenendirilmemiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı, VII. Millî Eğitim Şurası, Eski Eserler ve Müzeler Komitesi Raporu Giriş Yazısı, 1961.

Güzel önergeler, raporlar sunulmuş, güzel sözleri edilmiştir 1961 yılında Ankara'da toplanan VII. Millî Eğitim Şurası toplantılarında. Hele konumuzu birinci derecede ilgilendiren Eski Eserler ve Müzeler Komitesi Raporundan aldığımız yukarıdaki Giriş yazısı ve onu kovuşturan sayfalardaki yapıcı önergeler, Türkiye'de eski yapıtların geleceği bakımından, her aydın ve yurtsever Türkün yüreğini, ruhunu sonsuz bir sevinçle, mutlulukla dolduracak kadar umut ve gurur vericidir. Raporunda müzelerimizin durumu, müzeliğin yapıtların korunması, bakımı, antika ticareti, yapıtların kaçırılmasının önlenmesi, müze personeli, eğitim-öğretim ve araştırma yönünden müzelerin rol ve fonksiyonları, anıtlar ve ören yerleri, mezarlıklar, ulusal saraylar, eski köprüler, kaleler, yurt dışındaki anıtlarımızın korunması, kazılar, sondajlar, bilimsel geziler, defnecilikle ilgili müeyyideler, tanıtma ve yayın konuları, eski yapıtların korunması ile ilgili hususlar, eski yapıt ve anıtların korunması amacıyla öngörülen 10 yıllık ödenek programı çerçevesinde ele alınacak restorasyon işleri, v.b. ve özellikle yokluğu bu ulusu her geçen gün kültür zenginlikleri bakımından biraz daha iflâsa

götüren Eski Yapıtlar Kanun Tasarısı yer almaktadır. Ayrıca müzeler döner sermayesi üzerine kanun tasarısı -ki müzelerimizi Avrupadakilerin ölçüsüne çıkarmakta önemli rol oynayacaktır ve ilk yatırımlardan sonra müzeleri kendi kendilerini finanse edecek duruma getirecektir- ve, kısacası, bu topraklardaki eski yapıt ve anıtların ve Türk müzelerinin eksiksiz bir düzende değerlendirilmesi için ne gereklyse bu raporda sıralanmıştır. Raporun değerini belirtmek için bunu hazırlayan ve Şurada savunan bilim adamlarımızın adlarını sıralamak yeter sanırım : Reşit Saffet Atabinen, Prof. Kemal Balkan, Rüstem Duyuran, Prof. Semavi Eyle, Kemal Güngör, Hamid Zübeyr Koşay, Ord. Prof. Arif Müfid Mansel, Mehmet Önder, Tahsin Öz, Prof. Tahsin Özgüç, Kâmil Su, ve Raçî Temtzer. Hemen hepsi dünya çapında tanınmış bilim adamlarımızdan kurulu bu heyetten daha yetenekli bir ekip çıkarılamazdı Türkiye'nin toprak-altı ve toprak-üstü tarih, sanat ve kültür anıt ve yapıtlarının kurtarılması, korunması ve değerlendirilmesi konusunda.

29 Ocak ile 10 Mart, 1961 tarihleri arasında yer alan VII. Millî Eğitim Şurasında ele alınan çok çeşitli eğitim konu ve sorunları arasında, bu ülkeyi çağdaş uygarlık aşamasına yükseltecek çabalar arasında, eski yapıtlar ve müzeler konusundan başka, güzel sanatlar, tiyatro ve opera ve kitaplıklar gibi, uygar olma çabasındaki bir ülke için hayati önem taşıyan davalar da yer alıyordu.

Ama neyleyelim ki, bütün bunlar, çoğunluğuyla, bir çeşit afyonlu şerbetten başka birşey değildi. Yazılan ve söylenenlerin pek çoğu rapor sayfalarında kalmağa mahkûmdu. Sözlerden ve kelimelerden ibaretti. Ve ancak benim gibi zaman zaman avunmak, hayaletmek, tatlı bir düş görmek isteyenlerin arada bir raftan indirerek, ve gerçek olmasını diliyerek, okuduğu bir peri masalından başka birşey değildi.

Biz, hayalleri ve düşleri bir yana bırakarak 1961 yılının baldıran otu gibi acı gerçeklerine dönelim.

Klasik çağ yapıtlarının Türkiye'den bavul, bavul, valiz, valiz, çanta, çanta, exodus'u 1961 yılında da aralıksız sürüp gitti. İyil niyetli ihtilâl, seviyesiz politikanın kötü niyetlerinden fıskıran yoğun karanlığı dağıtamamıştı. İç sarsıntılar yurdu, dut

silker gibi, temelinden tartaklarken, vatansız kaçakçılar meydanı büsbütün boş bulmuş, melânetlerine aralıksız devam ediyordu.

Yılın başında yer alan ilk büyük kaçakçılık denemesini tanınmış bir Alman firmasının Türkiye temsilcisi ve baş mühendisi yaptı. İzmir'deki apartmanını Türkiye'den topladığı çok sayıda eski yapıtlarla doldurmuştu. Bunları yurt dışına kaçırarak için gerekli hazırlıkları yaparken birisi emniyete ihbarda bulunmuş, mühendisin evi basılmıştı. Gerisini Ulus gazetesinden izliyelim :

1. Tarihi Eserler Yurt Dışına Kaçırılıyordu, Seyfi Özenel, Ulus Gazetesi, 19.IV.1961.

«İzmir, 18 — İzmir polisi bugün Türkiye'den Almanya'ya tarihi eserler kaçıran bir Alman yüksek mühendisini suçüstü yakalamıştır. Hochtief A.G. İnşaat Şirketinin Türkiye'deki müessesili ve başmühendisi olan Jahn Günther adındaki Almanın beş yıldan beri memleketimizin muhtelif bölgelerinden tarihi eserler toplanarak Almanya'ya kaçırıldığı polise ihbar edilmiştir. Nihayet bugün Alman mühendisi Günther'in iki gün sonra büyük bir parti tarihi eşya ile Almanya'ya gideceğini tesbit eden İzmir Emniyet İkinci Şube Müdürlüğü Kaçakçılık Masa Şefi Yılmaz Çapın ile Komiser Muavini Naci Olgun, Günther'in Güzelyalıda Venüs Apartmanında oturduğu daireye baskın yapmıştır.

«Baskın sırasında Fethiye, Marmaris, Antalya, Bodrum, Selçuk, Efes, Meryemana ve Bergama bölgelerindeki tarihi harabelerden çıkartıldığı tesbit olunan külliyetli miktarda altın, gümüş ve bakır paralarla, arkeologlar tarafından kıymet biçilemeyen çok sayıda vazo, heykel, küp vesair eşyalar ele geçirilmiştir. Paralar arasında Lidya Kralı Krezüs devrine ait altın sikkelerin bulunması ilgililerin dikkatini çekmiştir.

«Yapılan tahkikat sonunda Alman mühendisi Günther'in Ege bölgesindeki arkeoloji müzelerinden de el altından bir çok tarihi eserlerimizi personelden çok düşük fiyatlara temin ederek Almanya'ya kaçırıldığı da tesbit olunmuştur. Alman mühendis yakalanarak nezaret altına alınmıştır.»

«Dünyanın en büyük inşaat şirketlerinden biri olan Hochtief A.G. şirketi Seyhan Barajı ile birlikte memleketimizde daha birçok büyük tesislerin inşaatını almış olup, halen İzmir'de 65 milyon lira sarfiyla Emekli Sandığı tarafından yaptırılmakta olan Türkiye'nin en büyük turistik otelini inşa etmektedir. Tarihi eserler kaçakçısı Günther İkinci Şube Müdürlüğüne getirildiğinde ağlamış ve polise yalvararak, «Rezil oldum. Ne olur, bütün bunlar sizin olsun, beni serbest bırakın.» demiştir. Hadiseden haberdar olan Federal Almanya İzmir Konsolosu da akşam üzeri İkinci Şube Müdürlüğüne gelerek olay hakkında bilgi almıştır. Memleketimizdeki tarihi eserleri yurt dışına kaçırarak şebekenin çok geniş olduğu tesbit edildiğinden tahkikata yarın da devam olunacaktır.»

2. Tarihi Eserler Kaçakçılığının Soruşturması, Ulus Gazetesi, 20.IV.1961.

«İzmir, 19 (Özel) — Alman Hochtief A.G. İnşaat Şirketinin Türkiye müessesili

olup dün evinde yapılan baskın sonunda önemli miktarda tarihi eser bulunan yüksek mühendis Gunther ile ilgili tahkikata bugün de devam edilmiştir. Tahkikat sırasında mühendis Gunther'in şehrimizdeki bazı kuyumcu ve antikacılarla da işbirliği yaptığı ve Ege bölgesinde birçok tarihi hanelerden köylüler tarafından çalınan kıymetli eserleri düşük fiatlarla satın aldığı tesbit edilmiştir. Ele geçirilen tarihi kıymetli haiz eserler bugün Arkeoloji Müdürlüğüne teslim edilmiştir. İlgililer bu eserlerin değerlerinin 2 milyon lira olduğunu tesbit etmişlerdir. Günther bu akşam Alman konsolosunun kefaletiyle serbest bırakılmış olup, tahkikata devam olunmaktadır.»

(Bir yandan kordiplomatik, bir yandan resmî ve özel yabancı şirket ve kurullar mensupları ve bir yandan uluslararası kaçakçılık örgütlerinin ajanları tarafından bir baştan bir başa aranan, taranan ve kökü kazınırmasına sömürülen eski yapıtlar

konusunda tipik bir örnektir Herr Jahn Günther'in antika koleksiyonu. Ve bugün yurdumuzda sayıları binleri aşan nice Günther'ler vardır. Türkiye'de çalışma süreleri bitince bu antikalar güzelce ambalajlanır, ve çeşitli dalaverelerle gümrükten geçirilir. Kimsenin ruhu duymaz. Duysa da kılı kıpırdamaz... Günther olayı da, diplomatik müdahaleler sonucu olacak, çabucak örtbas edildi. Gazetelerde birkaç yazı ve resim daha çıktı ve işin sonu alınmadan bu fasıl da kapandı gitti. (1)

(1) Konu ile ilgili başka yazılar için bkz., Değeri Milyonları Bulan Tarihi Eser Kaçakçılığı, Hürriyet Gazetesi, 19.IV.1961. Hürriyet ve Akşam Gazeteleri 20.IV.1960 tarihli sayılarında, adı geçen Alman mühendisinin topladığı eski yapıtları gösterir birer resim yayınlamışlardır.

yaratıcı eleştiriye övgü

Kaya ÖZSEZGİN

Öznel eleştiri akımının, son yıllarda önemli savunucularından biri olan Bay Suut Kemal Yetkin, bu konuya değinen bir yazısını şu yargı ile sonuçlandırıyor: «Okuduğunuz eleştirmenin değeri üzerinde bir sonuca varmak istiyorsunuz. Söyledim ama, yine de söyleyeyim: Eleştirmeci ile okuduğu eser arasındaki kaynaşmanın, sizinle eleştirme arasında gerçekleşip gerçekleşmediğine bakın. Şaşmayan ölçü budur.» Biraz daha yukarıda ise: «...Eleştirme vesile arayanın -Gide'in Pretextes (Vesileler) ini söz konusu ederek K.Ö. sanat kişiliği ile değer kazanır. Bu bakımdan eleştirmenin bir vesile olduğu nisbette değeri büyüktür» (*) diyordu. İki düşünceyi birbirine bağlayarak, Yetkin'in açısından öznel eleştiri tutumunu, eser aracılığıyla, eleştirici-eser-okuyucu arasında gerçek bir kaynaşma, dayanışma olarak nitelemek gerekir. Bu kaynaşmanın içten, tutarlı, doğal bir özelliği olması da, eleştirmenin açık kalplilikle eser üzerine eğilmesi, o eseri bir basamak yaparak kişisel duygu, düşünce ve eğilimlerini de eleştirisine ortak yapmasıyla mümkündür. Bilimsel eleştiriden ayrılan, ona karşı olan yönü de, asıl burada ortaya çıkıyor önce bilimsel eleştiri de eser, bir «vesile» değildir, doğrudan doğruya amaçtır. Sonra da eleştirmenin kişiliği değil, incelenen eserin ve sanatçının kişiliği önemlidir; eleştirmenin bütün çabası bu yöne doğrudur. Dökümü yapılmış, yolu-yordamı önceden belirlenmiş bir nesnelcilikle, bilimsel verilerin ışığı altında eseri çözümlene vardır bu türlü eleştiride; eleştirmenin özgür yorumları, düşünceleri, kişisel eğilimleri önemli değildir.

Aslında, Bay Memet Fuat'ın da belirtmiş olduğu gibi, özel anlamda bağımsız bir nesnel eleştiri yoktur; bilimsel ya da nesnel eleştiri, adını, yararlandığı bilim dallarından dolayı almıştır, o dallara göre bilimseldir. Başka bir deyişle, her şeyden

önce bilimin eleştiriye uygulanmış bir biçimidir; öbür bilim dallarının bilimselliği neyse, eleştirmenin, nesnel eleştirmenin bilimselliği de odur. Eseri, belirli bir toplumun, belirli bir kesimdeki etmenleri açısından görür. Oysa, ne eser, ne de eleştirmen, yapıları ve kişilikleri gereği, bilimsel verilerin sonuçlarıyla sınırlanamaz; sınırlanmamalıdır. Kaldı ki, bilim ve sanat, özleri ve amaçları söz konusu edilirse, birçok noktalarda birbirine karşıt, gelişken yönelimlerdir. Yeniden doğuş (Renaissance) çağında, kimi sanatçıların bilime yönelmelerine sanatla bilim arasında ilişkiler kurmalarına bakarak, bundan bilim adına olumlu sonuçlar çıkarmak, her şeyden önce o çağın sanatçıların anlamamak, yadsımak olur. Da Vinci, söz gelişi bu sanatçı, bilimle ilgilenmiştir diye, onun eserlerini bilimsel yöntemlerle açıklamak kimsenin aklından geçmez. Aynı çağın öncü yazarları için de söylenebilir bu. Yaşadığımız çağın bilim ve teknik çağı olması, sanat eserlerini eleştirirken dayanılan yarguların, düşüncelerin, kuru bir bilimsellik açısından değerlendirilmesi sonucunu doğuramaz. Fişlere, sayımlara, genellemelere bağlı yarguların, sanat eseriyle ilintili, ona değin yönü kolayca tartışılabilir. Birtakım varsayımlardan, olgulardan belirli ve gerekli sonuçlara ulaşmaktır bilimin yolu. Sanatın yoluysa daha dolambaçlı, daha kişisel, daha kendine özgüdür. Sanatın bu kendine özgü olduğu, inceleme ve eleştirmede de, bağımsız bir kendine özgüllüğü birlikte getirmelidir.

Bununla, biraz da şunu demeye getiriyoruz: Eleştirmenin kişiliği de, sanatçının kişiliğinde olduğu gibi, bir çeşit yaratmaya, yaratıcılığa bağlıdır; bu yaratıcı güç olmasa, B. Yetkin'in söz konusu ettiği «kaynaşma», eleştirici ile eser ve sonra da okuyucu arasındaki kaynaşma, gerçek anlamda ortaya çıkamaz. Yalnız şu ayrımla

ki, sanatçının ötedenberi bildiğimiz yaratıcılığı, bir doğrudan doğruya yaratma (création direct), eleştirmenin yaratıcılığı ise, dolaylı bir yaratma (création indirect) dir. Eleştirmenin, çok öznel bir yönde gelişen ve tutarlık kazanan yaratıcılığıdır okuyucuyu saran, onda erişilmez izlenimler bırakan... Yaratmayı, «gerçek olandan hareket ederek, daha sistemli ideal bir gerçeklik vücuda getirmeği istemek» (**) olarak düşünür ve yorumlarsak, eleştirmenin sözünü ettiğimiz yaratıcı gerçeğini de, böyle «sistemli ve ideal» bir gerçeklik açısından görmek ve belirlemek hiç te yersiz olmayacaktır. Eleştiride gerçek olan şey ele alınan eserin, dolayısıyla sanatçının gerçeğidir. Eleştirmenin basamak yaptığı, «vesile» yaptığı gerçek, bu gerçek, yani önceden varılmış olan bir gerçektir. Eleştirmenin yaratıcı gerçeği, çok öznel bir yöntemle, yoğun bir eleştiri gerçeği bulmasını gerektiriyor. Bu ise, belli bir yaratma içgüdüyle ilgilidir olsa olsa... Du Bos'un, eleştiriye, «yeniden yaratma» olarak görmesi ve nitelemesi de bundandır.

İmdi, gerçek eleştirmenin değerini ve başarısını -ya da öznel eleştirmenin değerini ve başarısını- bu dolaylı yaratmanın yön verdiği bir tat (plaisir, pleasure) la açıklamak gerekiyor. Yaratma, aslında ne biçimde olursa olsun, bu «tat» la açıklanır oldum olası... Bay Melih Cevdet Anday, bir yazısında (***) «bilim bize tat vermese de olur. Ama tatsız bir sanat düşünülemez» diyor. Bu sözleri öznel eleştiri açısından -o eleştiriye, yaratmanın bir biçimi olarak saptamış olduğumuza göre- yorumlayarak, tıpkı öylece, «tatsız bir eleştiri de olmaz» diyebiliriz. Biz, Gide'i, Wilde'i, Baudelaire'i, salt bu tadı duymak için okumuyor muyuz? Başka bir deyişle, onlarda, bizi saran, bir anda içine çeken şey, bu tadı gerçekleştiren yaratıcı eleştiriden başka nedir?

(*) Suut Kemal Yetkin : Şaşmayan Ölçü, Vatan 12 Nisan 1959.

(**) Hamdi Akverdi : Sanatta Yaratma, Millî Eğitim Yayınları, 1953.

(***) Melih Cevdet Anday : Sanat ve Bilim, Tercüman, 3 Eylül 1958.

André Antoine

CHEZ LES TURCS

Précédé d'un avant - propos de Metin AND et suivi de documents

réunis et publiés par Metin AND FORUM Editeur A Ankara

6 Lira

Dergimizden pul karşılığında temin edilebilir.

şeyin üstünde endişe uyandırması gereken konu, çok açık olarak şu soruyla özetlenebilir. Türk demokrasiinin dört yıllık bir AP. iktidarına tahammülü olabilir mi?» diyor.

AKŞAM'da Çetin Altan, «Gerçekte iktidar kibarların değil, köylülerle işçilerindir» adlı makalesinde, şehirli, köylü, okumuş, cahil kimseleri karşılaştırarak aradaki farkları ve çoğunluğa sahip olan bir topluluğun Mecliste olmaması nedenlerini belirtmekte, köylü - şehirli farkını ortadan kaldırmanın ve iktidarı halka vermenin yollarını göstererek, «Sosyalistler kibarların ve zenginlerin değil bizzat halkın, yani çalışanların iktidara gelmesini istemektedirler. Bunun içinde İşçi Partisinin aday listeleri rençberler, işçiler, şoförler, küçük memurlar ve hayatını topluma adanmış sosyalist aydınlarla doludur.» diyerek, «Kurtulmayı ve Türkiye'nin kurtulmasını mı istiyorsunuz? Kendinize oy verin.» diye çağrıda bulunmaktadır.

27 Ağustos tarihli HAVADİS'in başyazısında, 1961 seçimleri arifesinde çıkarılan söylentilerin yine piyasaya çıktığını, AP. iktidara gelirse Silâhli Kuvvetlerin tahminler hilâfına müdahale etmeyeceği ifade edilmekte ve «Rejimimizin ve vatanımızın bekçisi şerefli Türk Silâhli Kuvvetleri ne zaman müdahale edilmesi gerektiğini, buna zaruret olmadıkça böyle bir hareketin ne tevhit edeceğini isabetle görmekte, hatta kendi içinden çıkanlara dahi karşı durmakta tereddüt etmediğini göstermiş bulunmaktadır.» denilmektedir.

CUMHURİYET'te Ecvet Güresin, İnönü'nün demeci üzerine kopan fırtınaya değinerek, «Bir gün önce ortağı olan bir partinin liderine pek ağır dille hücum eden Alican, ertesi gün CHP. liderine geçer akçe sandığı komünistlik çamurunu atmaya göya tok sözlü bir politikacı olduğunu göstermek istiyor. Ve sanıyorki, AP. li, tarafsız seçmen vatandaşı, sözünü esirgemiyen böyle aslanlar başımızdan eksik olmasın diye, 10 Ekim'de sandık başlarına koşacak.» demektedir.

29 Ağustos tarihli AKŞAM'ın Yorum sütununda "Milletvekilliğine özenenler kendilerine şu soruları sormalı, cevaplarını bulmalıdırlar: Beş yıllık kalkınma planı niçin yetersizdir? nereleri islah edilmelidir? Türkiye'yi tehdit eden gizli ve açık işsizliği gidermek için ileri sürülebilecek tedbirler nedir? Nüfus patlamasına karşı hangi formül tavsiye edilebilir? İhracat ve ithalat arasındaki dengesizliği giderebilmek için neler yapmak gerekmektedir? Eğitimde fırsat eşitliğini, sade kendi köyüne değil Türkiye'nin 40 bin köyüne yol, su, okul, elektrik, sağlık tesisi sağlamak için ne yapılmalıdır?» denilmektedir.

Hazırlayan : Bekir EKİNCİ

YAYINLAR

INKILAP VE AKA KİTAPEVLERİ YAYINLARI

YENİ TÜRKÇE OKUL SÖZLÜĞÜ :
(1965 yılı yeni imlâ kılavuzuna göre) : M. N. Sadullah SANDER, plâstik kap, küçük boy 250 kuruş.

DEVLET MEMURLARI KANUNU :
Resmî gazeteden alınmış tam metin. 250 Kırş.

EDEBİYAT AKIMLARI : Seyit Kemal KARAALIOĞLU, büyük boy. 192 S. 5 lira

SONUNCU KADEH (Roman) Refik Halid KARAY, 187 S. 5 lira

BÜYÜK YALAN (Roman) Muazzez Tahsin BERKAND, 176 S. 5 lira

SARMAŞIK GÜLLERİ (Roman) Muazzez Tahsin BERKAND 256 S. 7,5 lira

Tiyatro Oyunları Serisi :

HÜLLECİ : Reşat Nuri GÜNTEKİN, 128 S. 5 lira

ÖZ YURT : Faruk Nafiz Çamlıbel, 80 S. 250 Kuruş

AKIN : Faruk Nafiz ÇAMLİBEL, 62 S. 250 kuruş

CANAVAR : Faruk Nafiz ÇAMLİBEL 64 S. 250 Kuruş

KAHRAMAN : Faruk Nafiz ÇAMLİBEL, 85 S. 250 Kuruş.

İsteme Adresi : İnkılap ve Aka Kitapevleri Koll. Şti. İstanbul, Ankara Cad. 95

FORUM'a abone olunuz,
Abone bulunuz.

- PARANIZA BOL FAİZİ,
- ZENGİN İKRAMİYELERİ
- ve
- MUAMELELERİNİZDE ÂZAMÎ KOLAYLIĞI,
- SAĞLIYAN YEĞANE BANKA;

TÜSTAV

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

Cevdetbey

bibliyografya

Derliyen : S. N. ÖZREDİM

EDEBİYAT AKIMLARI. Yazan : Seyit Kemal Karaalioglu. İstanbul 1965 İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 192 S. 5 lira. (İçindekiler : Giriş : Hümanizm, Rönesans. Yeniçağ edebiyat akımları : Klâsizm, Romatizm, Realizm, Natüralizm, Parnasizm. Çağdaş edebiyat akımları : Dadalizm, Letrizm, Sembolizm, Empresyonizm, Unanimizm, Modern edebiyat akımları : Kübizm, Fütürizm, Sürrealizm, Emprsyonizm, Egzistensiyalizm, Nesir ve nazım çeşitli örneklerle.)

ŞİİRİN GELECEĞİ. Şiir sorunları. Yazan : Celâl Çumralı. Mersin 1965 yazarın adresi : İş ve İcra Hâkimi. 103 S. 5 lira. Kapak : Nuri Abaç. (Şiir sorunları üzerine otuz yazı.)

DEVLET MEMURLARI KANUNU. İstanbul 1965 İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 75 S. 250 kuruş.

ILGAZ Dergisinin 47. sayısı (Ağustos) NASRETTİN HOCA özel sayısıdır. 100 Kuruş.

EN YENİ TÜRKÇE OKUL SÖZLÜĞÜ. (1965 Yılı Yeni İmlâ Kılavuzuna Gö-

re). Yazan : M. N. Sadullah Sander. İstanbul 1965 İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 288 S. plâstik ciltli. 250 kuruş.

Tiyatro :

KİRLİ ELLER. Oyun, 7 tablo. Jean - Paul Sartre'dan çeviren : Berin Nadi. 112 S. 4 lira. Önsöz : Sabahattin Eyuboğlu.

HÜLLECİ. Reşat Nuri Güntekin'in halk komedisi, 4 perde. İstanbul 1965 İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 128 S. 5 lira.

FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL'in İnkılâp ve Aka Kitabevleri'nce yayınlanan manzum oyunları : AKIN. 62 S. 250 kuruş. — CANAVAR. 64 S. 250 kuruş. — KAHRAMAN. 85 S. 250 kuruş. — ÖZ-

YURT. 80 S. 250 kuruş. (Hepsi yeni basımlardır.)

Roman - Hikâye :

SEVMEK DİYE BİRŞEY. Tarık Dursun Kakinç'ın hikâyeleri. İstanbul 1965 Kurul Yayınevi. 88 S. 4 lira. (12 hikâye.)

SONUNCU KADEH. Refik Halid Karay'ın romanı. İstanbul 1965 İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 187 S. 5 lira. (İlk basımı).

Şiir :

ZAMAN SAATİ. Munis Faik Ozansoy'un şiirleri. Ankara 1965 Hisar Yayını. 63 S. 5 lira. (Şairin bir önsözü ile. Özenli basım.)

PARASIZ KİTAP VERİYORUZ

Dergimize, bir yıllık abone olan okuyucularımıza aşağıdaki kitaplardan birini parasız olarak veriyoruz.

İsteyenler 22 TL. ile birlikte beğendiği kitabın ismini göndererek hem bir yıllık Forum aboneliği hem de bir kitap sahibi olabilirler.

Kitapların değeri 5 liradır.

- ★ Gide Gide 3 - Fikret Otyam
- ★ 11 Çağdaş Besteci - İ. K. Mimaroglu
- ★ Troya'da Ölüm Vardı - Bilge Karasu
- ★ Bizans Tiyatrosu - Metin And
- ★ İngiliz Demokrasisine Bakışlar - Münci Kapanı
- ★ Partizan Radyo ve D. P. Mummer Aksoy
- ★ FL. Wriğth - Şevki Vanlı (İnsana dönüş)

Not : Eski abonelerimiz, aboneleri bittiğinde bir yıllık abonelerini yenilerlerken istedikleri kitap adreslerine postalanacaktır.

TÜRKİYE
İ
S
BANKASI

PARANIZIN
İSTİRBALİNİZİN
EMNİYETİ

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Genel Yayın Kurulu Tarafından Sırasıyla İhtisaz Kültür Dergisi

Yıl : 12 — Cilt : XVIII — 100 Kuruş
İdarehane : Yenişehir, Büyük Han
No. 55 Tel : 17 87 37 — ANKARA
Haberleşme : Forum Dergisi P.K. 131
ANKARA

★

Sahibi : Fikret EKİNCİ
Yazı İşleri Müdürü : Bekir EKİNCİ

Bu Sayıda Yazı Kurulu :

Bekir EKİNCİ — Sait DİLİK —
Adnan GÜRİZ — Ruşen KELEŞ
— Cahit TALAS — Hasan TAN —
Şevki VANLI

Dizgi ve Baskı

GÜRSOY BASİMEVİ

Mebuseverli Çarşısı No : 11

Telefon : 13 17 53

İlan ve Abone :

Arka kapak 1000 TL. (iki renkli
1500 TL.) ★ Metin arası santimi
10 TL. — (Devamlı ilân verenlere
pazarlıkla) ★ Bir yıllık 22 TL.
★ Altı aylık 11 TL. ★ A.B.D. (uçak)
90 TL. Avrupa (uçak) 54 TL —
Bütün yabancı devletlere (Adl)
44 TL. dir.

(FORUM) ve yazarın adı belirtilme-
den yazı iktibas edilemez.

ZİRAAT BANKASI

Muhterem hesap sahiplerine
en iyi şekilde
hizmet etmekten şeref duyar.

Bu gün servislerinde kullandığı
elektronik hesap makineleri ile daima
Modern Bankacılığın önderi olmuştur

T.C. ZİRAAT BANKASI